

**O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI AWIL HA'M SUW XOJALIG'I
MINISTRLIGI**

**TASHKENT MA'MLEKETLIK AGRAR UNIVERSITETI
NO'KIS FILIALI**

**«Awil xojalig'ında menejment ha'm zootexniya»
fakulteti**

«Jerden paydalanıw ha'm jer kadastrı» kafedrası

Bakalavriat - 5410700- Jer du'ziw ha'm jer kadastrı

**4-TOPAR STUDENTI ESBERGENOV KARAMATDIN
FARXADOVICH TIN'**

Pitkeriw qa'niygelik jumısı

***Tema: «Kegeyli rayonu M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalig'ı
negizinde diyxanslıqqa qa'niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalig'ına
uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw haqqında»***

Basshı _____ A.Dosnazarov

«Jumis korıp shıgıldı ha'm qorgawga jiberildi »

**«Jerden paydalanıw ha'm jer kadastrı»
kafedrasının' baslıg'ı, a/x.i.k., ag'a
ilimiy xızmetker _____ N.B.Reimov
2016 jıl «___» _____**

**«Awil xojalig'ında menejment ha'm
zootexniya» fakulteti dekanı, v.i.k,
_____ R.Jumashev
2016 jıl «___» _____**

**Pitkeriw qa'niygelik jumısı kafedradan da'slepki qorg'awdan o'tti
_____ sanlı bayannaması «_____» _____ 2016 jıl**

No'kis 2016

Tashkent Ma'mleketlik Agrar Universiteti No'kis filiali

Fakultet: Awıl xojalıg`ında menejment ha'm zootexniya

Kafedra: Jerden paydalanıw ha'm jer kadastrı

Qa'nigelik: Jer du'ziw ha'm jer kadastrı

«Tastıyıqlayman»

Kafedra baslıg'ı N.B.Reimov _____

«__» _____ 2016__ j.

QA'NIYGELIK PİTKERİW JUMISIN ORINLAW USHIN TAPSIRMA

Studenttin' atı, familiyası –Esbergenov Karamatdin

Joybardın' teması- *«Kegeyli rayonı M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde diyxanshılıqqa qa'niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw haqqında»*

Tema № _____ buyırq penen «__» _____ 2016__ tastıyıqlang'an.

Orınlang'an PQJ-nı kafedrag'a tapsırıw mu'ddeti _____

PQJ-nı orınlawda paydalanılğ'an mag'lıwmatlar ha'm hu'jjetler- *Prezident miynetleri, «Jer kadastrı» kitabı, a'debiyatlar ha'm No'kis qalasının` ball bonitetin islew hu'jjetleri*

PQJ jazba bo'liminin' tiykarg'ı quramı – Mazmunı, PQJ g'a Tapsırma,

PQJ boyınsha ma'sla'ha'tshiler:

Bo'lim	Atı, familiyası	Tapsırma berildi ku'n, imza	Qabıllandı ku'ni, imza
4-5	A.Dosnazarov	20.02.2016 j	20.02.2016 j
7,8,9,10,11	A.Dosnazarov	27.02.2016 j	24.05.2016 j
6	Reimov N.	3.03.2016 j	28.05.2016 j
14	Utepbergenova V	27.03.2016 j	30.05.2016 j

Tapsırma berildi _____ Ilimiy basshı- A.Dosnazarov
 Tapsırmanı qabılladım _____ Student- K.Esbergenov

PQJ nı orınlawdın' kalendarlıq rejesi

№	Joybardın' tiykarg'ı bo'limleri	Orınlanıw mu'ddetleri	Ulıwma ko'lemge salıstırğ'anda %	
			tapsırıldı	Orınlandı
1	Mazmunı.			
2	PQJ g'a tapsırma.	02-07- 02.2016	02- 02.2016	07- 02.2016
3	Bag'darlaması.	08-12- 02.2016	08- 02.2016	12- 02.2016
4	Kirisiw.	13-18- 02.2016	13- 02.2016	18- 02.2016
5	Ta'biyg'ıy sotsial ekonomikalıq sharayatlar.	19-28- 02.2016	19- 02.2016	28- 02.2016
6	Joybarlıq bo'lim.	01-25- 03 .2016	01- 03.2016	25- 03.2016
7	Joybardı ekonomikalıq ha'm ekologiyalıq tiykarlaw.	26.03 -12.04. 02.2016	26- 03.2016	12- 04.2016
8	Juwmaqlaw.	13-23- 04. 2016	13- 02.2016	23- 04.2016
9	Paydalang'an a'debiyatlar.	24 -30- 04 .2016	08- 02.2016	12- 02.2016
10	O'mir qa'wipsizligi.	10-15- 05. 2016	10. 05. 2016	16- 05. 2016
11	Basshıg'a tekseritiw ha'm pikir alıw.	18- 21 - 05. 2016	18. 05. 2016	21- 05. 2016
12	Pechattan shıg'arıw.	22- 24 - 05. 2016	22. 05. 2016	24- 05. 2016
13	Slaid- prezentatsiya tayarlaw.	25- 26-05. 2016	25- 06. 2016	26- 05. 2016
14	Qa'niygeden sın alıw.	27-30 - 05. 2016	27. 06. 2016	30- 05. 2016
15	Kafedradan o'tiw.	01- 04 - 06. 2016	01. 06. 2016	04 - 06. 2016
16	Pitkeriw jumısın qorg'aw	05-15 - 06. 2016	05. 06. 2016	15 - 06. 2016

PQJ ilimiy basshısı

A.Dosnazarov

PQJ nı orınlawshı student

K.Esbergenov

O'ZBEKISTAN RESPUBLIKASI JOQARI HA'M ORTA ARNAWLI
BILIMLENDIRIW MINISTRLIGI

Tashkent Ma'mleketlik Agrar Universiteti No'kis filiali

Fakultet: Awıl xojalıg`ında menejment ha`m zootexniya

Kafedra: Jerden paydalanıw ha`m jer kadastrı

Qa'nigelik: Jer du`ziw ha`m jer kadastrı

«Jaqlawg'a jiberildi»
«Jerden paydalanıw ha`m jer kadastrı»
kafedrasının' baslıg'ı,
awıl xojalıg'ı ilimlerinin' kandidati
ag'a ilimiy xızmetker
_____ N.B.Reimov
«_____» _____ 2016 j.

«Jer du`ziw ha`m jer kadastrı» bilim bag'darı studenti **Esbergenov
Karamatdinnin'**

*«Kegeyli rayoni M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde
diyxansılıqqa qa`niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına uzaq mu`ddetke
ijarag'a jer maydanın beriw haqqındag'ı»
atamasındag'ı*

PITKERIW QA'NIYGELIK JUMISI
bag'darlaması

Orınlawshı

«Jer du`ziw ha`m jer kadastrı» bilim
bag'darı 4 – kurs studenti Esbergenov K

Ilimiy basshı

A.Dosnazarov

No'kis – 2016 jıl

Joba

Kegeyli rayonının' M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde diyxanshılıqqa qa'niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw menen jerden u'nemli paydalanıw elimiz qırmanın bayıtıw xalıqtı ta'miynlew elimizdin' ekonomikalıq siyasatın ko'teriw ushın jer uchastkasın ajıratıp beriw temamızdın' baslı wazıypası bolıp esaplanadı. Bul fermer xojalıq awıl xojalıg'ında paydalanıp atırğ'an jerlerde fermerlikti rawajlandırıw ushın jerlerden u'nemli paydalanıw maqsetinde xalqımızg'a kerekli o'nimlerdi jetistiriw xalqımız qırmanın bayıtıw bazar ekonomikasın rawajlandırıw ushın alınıwı tiyis bolg'an rejeli o'nim alıw maqsetinde fermershilik qılıwg'a qarar qıldı. Oblastlıq, rayonlıq ha'kimiyatlardıń belgilep bergен jerlerden o'nimdarlı paydalanıw islenip atırğ'an jumislarda xalıqtı, bazar ekonomikasın jerden jetistirgen o'nimler menen ta'miynlew baslı wazıypa bolıp tabıladı. Sol ushın Qaraqalpaqstan Respublikası klimat sharayatında jerden maksimal paydalanıwdın' ha'm onın' anıqlang'an jer tu'rine qarap islenetug'in jumıs anıqlanıp alınadı.. Usı jumislardı orınlanıwının' juwmag'ı Kegeyli rayonının' M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde diyxanshılıqqa qa'niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına ulıwma maydanı 217,3ga, sonnan 98,9 ga su'rim jer 84,7ga jaylawlar, 0,4atızlardı qorg'awshı terekler,27,0ga jap-salmalar 2,6ga jollar ha'm sheller ha'm 3,7ga awıl xojalıg'ında paydalanılмай atırğ'an basqada jerlerdi ijarag'a beriw haqqındag'ı uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw islep shıg'ılıwının' xojalıqqa ta'siri, anıqlanıwı tiykarında xojalıqtın' egislik strukturasına o'zgerisler kiritiw boyınsha o'tkerilgen ilimiy izertlew jumıslarının' juwmag'ı Esbergenov Karamatdinnin' pitkeriw qa'niygelik jumısında keltirilgen.

Jumıstı orınlaw ushın metodikalıq ko'rsetpege say pitkeriw qa'niygelik jumısının' student ushın tapsırması, bag'darlaması islep shıg'ıldı.

PQJ nın' kirisiw bo'liminde ball bonitetti o'tkeriwdin' talabınan, rayonnın' ha'm fermer xojalıg'ının' ta'biyg'ıy sotsial – ekonomikalıq sharayatınan qısqasha mısallar keltirilip, joybarlıq bo'limde tiykarg'ı materiallar, joybardın' ekonomikalıq ha'm ekologiyalıq paydalılıg'ı, juwmaqlar, insan o'miri qa'wipsizligi, paydalanılğ'an

a'debiyatlar ha'm qosımsha materiallar keltirilgen.

Jumıstın'a'hmiyeti. Respublikamızdın' jerlerinin' hasıldarlıq da'rejesin ba'rqulla gu'zetip barıw, jer resurslarınan u'nemli paydalanıw, topırak xasıldarlıgın saqlaw ha'm joqarılalıp barıw, sonday-aq awıl-xojalıq eginlerinin' o'nimin anıq rejelestiriw, jerdi ha'r ta'repleme sıpatın jaqsılaw ushın jerdin' qunarlılıg'ı tiykarında hareket etiw talap etiledi.

Bakalavr pitkeriw jumısın alıp barıw ushın izertlew jumısları to'rt basqışta alıp barıladı.

1. Teoriyalıq izertlewler.
2. A'meliy izertlewler.
3. Dala basqışhı jumısları.
4. Bakalavr pitkeriw jumısın jazıw

1. Teoriyalıq izertlewlerde - Kegeyli rayonının' M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde diyxansılıqqa qa'niygelestirilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw sıpatın bahalawdı joybarlaw boyınsha a'debiyatlarg'a sholıwlar, materiallar menen tanısılıp shıg'ıladı. olardın' ko'beyiw jag'dayı ha'm o'sip rawajlanıwı ha'm ko'ldi rawajlanıw jag'dayları o'zgerisler haqqında baspa so'zde shıg'arılğ'an ilimiy materiallarg'a a'debiy sholıw jasaladı. Temanın' a'hmiyetliliginin' tiykarlanıwı jer ajratıw boyınsha kapital qurlısı ta'miyinlew boyınsha isleniletug'ın rasmiy xujjetler ha'm bunı tastıyıqlawshı qarar bo'limin jazıw, xojalıqta ishki sırtqı ha'm magistral jollardı jaylastırıw ta'rtipleri u'yreniledi.

2. A'meliy izertlewde Respublika awıl ha'm suw Ministrliginin' juwmag'ın alıw ha'm onın' ma'nisin jumısta keltiriw, Respublika awıl ha'm suw Ministrliginin' juwmag'ın alıw ha'm onın' ma'nisin jumısta keltiriw, Rayon ha'kiminin' jer ajratıw boyınsha rayonlıq komissiyası juwmag'ın tiykarlang'an buyrıg'ı ma'nisin keltiriw, Rayon komissiyasının' dalalatnamasın ma'nisin keltiriw, O'z maydanlarınan ko'l jaratıw ushın tiyis bolğ'an awıl puxaralar jıyınının' ulıwma jıynalısqı bayanı, grafikalıq jumıslardıń dizimi, praktikalıq jumıs boyınsha konsultant haqqında mag'lumat, praktikalıq jumıs boyınsha orınlanıw grafigi,

3. Kegeyli rayonının' M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde diyxanshılıqqa qa'niygelestirilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw islengen jumıslar haqqında, topıraqtın' sıpatın anıqlawdı joybarlastırıw tiykarında jerlerdi tuwrı tan'law, joybardı ekonomikalıq ha'm ekologiyalıq tiykarlaw, topıraqtı bahalaw usılı, egilgen daqıllardan alıng'an o'nimler na'tiyjeliligi menen teren'nen tanısıw.

4. Bakalavr pitkeriw jumısın jazıw Kegeyli rayonının' M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde diyxanshılıqqa qa'niygelestirilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına uzaq mu'ddetke rejelestiriw,o'tkiziw ta'rtibi, ko'rsetkishlerinin' xojalıq ekonomikasına, onın' ha'r bir gektar jerine to'leytug'ın salıg'ı mug'darına ta'sirin u'yreniw arqalı a'melge asırıladı.

KIRISIW

Qaraqalpaqstan Respublikamında ekonomikalıq reformalar teren`lestirilip atırǵan ha`zirgi da`wirde xojalıq sho`lkemlestiriwshisi awıl xojalıǵının` qaysı tarawında, qanday wazıypada islemesin o`ndiristin` rawajlanıw nızamlıqların, ka`rxananın` o`ndiris ha`m sho`lkemlestiriw du`zilisi tiykarların, usılların, xojalıqtı ju`ritiw sistemasının` forması, bar bolǵan resurslardan na`tiyjeli, aqılǵa muwapıq paydalanıwǵa qaratılǵan printsplerin, o`simlikshilik ha`m sharwashılıq tarawı o`nimlerin islep shıǵarıw texnikası ha`m texnologiyasın, miynetti sho`lkemlestiriw menen materiallıq xoshametlew formaların jaqsı bilıwı za`rur.

Usı tiykarda son`gı jılları a`melge asırılǵan ekonomikalıq reformalar na`tiyjesinde diyxannın` jerge ha`m o`z miyneti na`tiyjelerine iyelik etiwı ushın jaratılǵan a`hmiyetli huqıqıy tiykarlar, na`tiyjeli ekonomikalıq mexanizmler, diyxan ushın qolay bolǵan bank-qarjı institutları xızmeti, salıqqa tartıw sisteması awıl xojalıǵında mu`lkshilik qatnasıqlarının` payda bolıwı ha`mde, elede jedellestirilip barıwı ushın sheshiwshi a`hmiyetke iye boldı. Sol esaptan, respublikamızda fermerlik ha`reketi rawajlanıwındag`ı aktual a`hmiyetke iye bolǵan huqıqıy tiykarlardan biri sıpatında 2012-jıldın` 22-oktyabrindegi qabıl qılınǵan O`zbekistan Respublikası Prezidentinin` «O`zbekistanda fermerlik xızmetin sho`lkemlestiriwdi elede jetilistiriw ha`m onı rawajlandırıw is-ilajları haqqında»g`ı PF-4478-sanlı Pa`rmanı bolıp esaplanadı. Usı Pa`rmanda belgilep berilgen wazıypalar na`tiyjesinde respublikamız boyınsha 157 awıl xojalıǵı tarawına qa`nigelesken rayonlarda fermerler ken`esleri sho`lkemlestirildi. Fermerler Ken`esinin` sho`lkemlestiriliwi uzaq analizler ha`m awıl xojalıǵında a`melge asırılǵan reformalardıń na`tiyjelerin ulıwmalastırıw tiykarında, da`wir talabı ha`mde agrar reformalardıń tiyisli basqıshı talaplarınan kelip shıǵıp payda boldı dep aytsaq orınlı boladı.

O`zbekistan Respublikasında jer qatnasıqları O`zbekistan Respublikası Konstituttsiyası «Jer kodeksi» «Jer kadastrı haqqındag`ı» «Ma`mleket shegarası haqqındag`ı» «Jer monitoringi haqqındag`ı» «Ayrıqsha qorg`alatug`ın ta`biyg`ıy aymaqlar haqqında» «Shirket xojalıqları haqqında» «Fermer xojalıqları haqqında» «Diyxan xojalıqları haqqında» «Ijara haqqındag`ı» «Menshik haqqındag`ı»:

Ha'kimshilik juwapkershilik kodeksi Qaraqalpaqstan Respublikasında «Qaraqalpaqstan Respublikası Jer haqqındag'ı nızamı» ha'm tag'ı basqa nızamlar nızam aktleri menen ta'rtipke salınadı.

Jer haqqındag'ı nızam hu'jjetlerinin' tiykarg'ı wazıypaları:

-Jerden ilimiy tiykarlang'an halda aqılǵ'a muwapıq paydalanıw ha'm onı qorg'awdı

-topıraq o'nimdarlıǵ'ın tiklew ha'm asırıwda:

-ta'biyg'ıy ortalıqtı asıraw ha'm jaqsılawda,

-xojalıq ju'rgiziwdin' barlıq formaların ten' huqıqlıǵ'ın tiykarında rawajlandırıw ushın jag'day jaratıwda

-ywredik ha'm fizikalıq ta'replerdin' jer uchastkalarına bolg'an huqıqların qorg'awdı ta'miynlew maqsetinde jer qatnasıqların ta'rtipke salıwdan, sonday-aq bul tarawda nızamlılıqtı bekkemlewden ibarat.

Ma'mleketimizde bazar ekonomikasın rawajlandırıw ha'm alıp barılıp atırǵ'an ekonomikalıq reformalardıń tiykarg'ı bag'darlarınń biri esabında awıl xoj'lıǵ'ın rawajlandırıw belgilengen. Usı wazıypalardı orınlaw, awıl xoj'lıǵ'ı o'ndirisin alg'a ilgerlewdiń sheshiwshi faktori bul jerden aqılǵ'a muwapıq o'nimdarlı paydalanıw bolıp esaplanadı. Usı bag'darda jerden ilimiy tiykarlang'an halda aqılǵ'a muwapıq paydalanıw ha'm onı qorg'aw, topıraq o'nimdarlıǵ'ın tiklew ha'm asırıw, ta'biyg'ıy ortalıqtı asıraw, ha'm jaqsılaw, xojalıq ju'rgiziwdin' barlıq formaların huqıqlılıq tiykarında rawajlandırıw ushın jag'day jaratıw, ywredik ha'm fizikalıq ta'replerdin' jer uchastkalarına bolg'an huqıqların qorg'awdı ta'miynlew maqsetinde jer qatnasıqların ta'rtipke salıw ma'seleleri jer du'ziw ha'm ma'leketlik jer kadastrın ju'rgiziw arqalı a'melge asırıladı.

1.1. Pitkeriw qa'niygelik jumısının` maqseti ha'm wazıypası

Pitkeriw qa'niygelik jumısının` maqseti Kegeyli rayonının` M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıǵ'ı shirket xojalıǵ'ı mısasında xojalıqlarına uzaq mu'ddetke jer ajratıwda du'ziletug'ın hu'jjetler arqalı ta'labanın` pitkeriw qa'niygelik jumısın orınlawı sebebinen onın` za'ru'r hu'jjetler menen islesiwı ko'nikpelerin bekkemlew,

Kegeyli rayoni aymag'ının' ha'zirgi jag'dayları haqqında mag'lumatlar, «Kutet» xojalıg'ıg'ı haqqında mag'lıwmatlar, jerden paydalanıw jag'dayları, jer ajratıw joybarı, jerlerden u'nemli paydalanıw jer maydanların ko'beytip, jasap atırg'an jerimizdi, elimizdi ko'rkeytetug'ın. miywe tu'rlerin ko'beytetug'ın, awıl xojalıg'ına qosımsha jerler ajratılıp, elimizde jasıl landshaft maydanların ko'beytiw.

Pitkeriw qa'niygelik jumısında awıl xojalıg'ınan «Kutet» fermer xojalıg'ına ajratıw joybarın islew arqalı jer qatnasıqların ta'rtiplestiriw, jerden paydalanıw ha'm jer du'ziw jumısların O'zbekistan Respublikası jer haqqındag'ı nızamlılıqlarına sa'ykes u'yreniw, jerlerdi alıp qoyıw ha'm jer ajratıw ywredik protsesin ra'miylestiriw jumısların o'z betinshe jer du'ziw ha'm ma'mleketlik jer kadastrı jumısların alıp barıw protseslerin a'meliy orınlaw arqalı o'ndirislik jumıslarg'a tayarlanıw maqsetinde u'yreniwge bag'darlang'an.

Kegeyli rayonının' M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde diyxansılıqqa qa'niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına ulıwma maydanı 217,3ga, sonnan 98,9 ga su'rim jer 84,7ga jaylawlar, 0,4atızlardı qorg'awshı terekler,27,0ga jap-salmalar 2,6ga jollar ha'm sheller ha'm 3,7ga awıl xojalıg'ında paydalanılmay atırg'an basqada jerlerdi ijarag'a beriw haqqındag'ı uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw islep shıg'ılıwının' xojalıqqa ta'siri, anıqlanıw 10 jıl mu'ddetke ijarag'a ajratıp beriw pitkeriw qa'niygelik jumsının' baslı wazıypası bolıp tabıladı.

Qaraqalpaqstan Respublikası Awıl ha'm suw xojalıg'ı ministrliги, Jer resursları ha'm ma'mleketlik kadastrı basqarması O'zbekistan Respublikası «Jer kodeksi» nin' «Awıl xojalıg'ına arnalg'an jerlerdi beriw» ko'rsetilgen 46-statyasın ha'm «Awıl xojalıg'ı kooperativlerine (shirket xojalıqlarına) basqada awıl xojalıg'ı ka'rxanalarına, ma'keme ha'm sho'lkemlerine jer uchastkaların beriw» ko'rsetilgen 49-statyasın basshılıqqa alıp, jer ajratıw joybarın tiykarlı dep sanaydı ha'm O'zbekistan Respublikası Jer kodeksinin' jer qatnasıqların retlestiriw salasındag'ı wa'killiklerine baylanıslı 5-statyasına, «Jer du'ziw joybarın qarap shıg'ıw ha'm tastıyqlaw» ko'rsetilgen 13- statyasına muwapıq Qaraqalpaqstan Respublikası Ministrler Ken'esine usı juwmaqtı ko'ripshıg'ıp tastıyqlaw ushın usınadı. Jer ushastkasın beriw

haqqindag'ı iltimasnama onin' tiykarlang'an ko'pshilik og'an qosimshalar u'yreniledi. Joybar qamtıp alinatug'in (1: 10 000) aymaqqa reje karta materialların jıyıw ha'm tayarlaw obekt jaylasatug'in rayonda jerlerdin' awhalın ha'm qunın sıpatlawshı basqa materiallardı bahalaw jer esabı mag'lıwmatların jıyıwberilgen jerler haqqindag'ı materiallardı jıyıw ha'm olar ta'repinen nızamda na'zerde tutılğ'an talaplardın' orınlanıwın u'yreniw bolıp tabıladı.

O'z gezeginde bekitilgen jer uchastkasınan joqarı zu'ra'a't alıw awıl xojalıg'ı eginlerinin' zu'ra'a'tlıligin(u'sh jıl ushın ortasha jıllıq mug'darın esaplag'anda) jerdin' kadastrlıq bahalawınan to'men bolmag'an da'rejede ta'miynlewge suw obektlerin O'zbekistan Respublikasının' «Suw ha'm suwdan paydalanıw haqqindag'ı» Nızamnın' 35-statyasına muwapıq paydalanıw boyınsha minnetlemelerdi orınlawg'a, awıl xojalıg'ı maqsetindegi jerlerden «Jer kodeksi» nin' 48- statyasına muwapıq paydalanıw boyınsha minnetlemelerdi orınlawg'a, rayonlıq awıl ha'm suw xojalıg'ı basqarması ta'repinen tastıyqlang'an awıl xojalıg'ı eginlerin jaylastırıw sxemasın saqlaw menen 10 jıl dawamında o'ndirislik qa'niygelestiriwdi o'zgertpewge, almaslap egiwdi saqlaw menen ma'mleketlik mu'ta'jlikler ushın o'nim satıwdı a'melge asırıwg'a, kreditorlıq qarızlardı mu'ddetler boyınsha o'tewge sondayaq qoyılğ'an basqada jumıslardı orınlaw bu'gingi pitkeriw qa'niygelik jumısının' baslı wazıypası esaplanadı.

I bap

1.1. A`debiyatlarg`a sholiw

Elimizde ekonomikalıq reformalar teren`lestirilip atırg`an ha`zirgi da`wirde xojalıq sho`lkemlestiriwshisi awıl xojalıg`ının` qaysı tarawında, qanday wazıypada islemesin o`ndiristin` rawajlanıw nızamlıqların, ka`rxananın` o`ndiris ha`m sho`lkemlestiriw du`zilisi tiykarların, usılların, xojalıqtı ju`ritiw sistemasının` forması, bar bolg`an resurslardan na`tiyjeli, aqlıg`a muwapıq paydalanıwg`a qaratıl`an printsplerin, o`simlikshilik ha`m sharwashılıq tarawı o`nimlerin islep shıg`arıw texnikası ha`m texnologiyasın, miynetti sho`lkemlestiriw menen materiallıq xoshametlew formaların jaqsı biliwı za`rur.

Usı tiykarda son`gı jılları a`melge asırıl`an ekonomikalıq reformalar na`tiyjesinde diyxannın` jerge ha`m o`z miyneti na`tiyjelerine iyelik etiwı ushın jaratıl`an a`hmiyetli huqıqıy tiykarlar, na`tiyjeli ekonomikalıq mexanizmler, diyxan ushın qolay bolg`an bank-qarjı institutları xızmeti, salıqqa tartıw sisteması awıl xojalıg`ında mu`lkshilik qatnasıqlarının` payda bolıwı ha`mde, elede jedellestirilip barıwı ushın sheshiwshi a`hmiyetke iye boldı. Sol esaptan, respublikamızda fermerlik ha`reketi rawajlanıwındag`ı aktual a`hmiyetke iye bolg`an huqıqıy tiykarlardan biri sıpatında 2012-jıldın` 22-oktyabrindegi qabıl qılın`an O`zbekistan Respublikası Prezidentinin` «O`zbekistanda fermerlik xızmetin sho`lkemlestiriwdi elede jetilistiriw ha`m onı rawajlandırıw is-ilajları haqqında»g`ı PF-4478-sanlı Pa`rmanı bolıp esaplanadı. Usı Pa`rmanda belgilep berilgen wazıypalar na`tiyjesinde respublikamız boyınsha 157 awıl xojalıg`ı tarawına qa`nigelesken rayonlarda fermerler ken`esleri sho`lkemlestirildi. Fermerler Ken`esinin` sho`lkemlestiriliwi uzaq analizler ha`m awıl xojalıg`ında a`melge asırıl`an reformalardıń na`tiyjelerin ulıwmalastırıw tiykarında, da`wir talabı ha`mde agrar reformalardıń tiyisli basqıshı talaplarınan kelip shıg`ıp payda boldı dep aytsaq orınlı boladı.

Ha`zirgi da`wir talabı bolg`an ekonomikanı modernizatsiyalaw jag`dayında fermer xojalıqları aldına qoyg`an tiykarg`ı maqset - ta`biy faktorlar ha`m materiallıq-texnikalıq resurslardan na`tiyjeli paydalanıw tiykarında sıpatlı ha`m bazarda ba`sekege shıdamlı o`nim jetistirip finanslıq jetiskenliklerge erisiw bolıp esaplanadı.

Sonın` ushında fermer xojalıqları jetistirgen awıl xojalıq o`nimlerin tayarlaw, saqlaw, qayta islew ha`m na`tiyjeli satıw ma`selesin sheship almay turıp o`z aldına qoyg`an ko`p payda alıw da`rejesine erise almaydı. Bunday xızmet penen shug`ıllanıp atırğ`an fermer xojalıqların biz bu`gingi ku`nde ko`p tarawlı fermer xojalıqları dep aytıp kelmektemiz.

Ko`p tarawlı o`ndiristi sho`lkemlestiriwdegi za`ru`r sha`rtlerden biri bul- ha`r qanday fermer xojalıg`ı o`z da`ramadın (taza payda) ko`beytiw maqsetinde o`z qa`lewine qaray ıqtıyarlı ra`wishte qosımsha tarawlardı sho`lkemlestirgen halda ko`p tarawlı fermer xojalıg`ına aylanıwı mu`mkinshiligine iye bolıwı bolıp tabıladı.

Fermer xojalıqları tiykarg`ı paxta shiyki zatın ha`mde g`a`lle jetistiriwshi isbilermenlik sub`ekti bolıp esaplanadı. Bunday unamlı jag`daydı Prezidentimiz «Awıllarımız turmısında joqarı na`tiyjelerge erisiwde, aldı menen awıl xojalıg`ı o`ndirisin sho`lkemlestiriwdin` tiykarg`ı forması sıpatında fermershilikti jolg`a qoyg`anımız ha`m onın` rawajı ushın ken` imkanıyatlar ashıp bergenimiz sheshiwshi rol oynadı» dep ayırıqsha atap o`tken edi. Demek, fermer xojalıqları agrar tarawdın` tiykarg`ı isbilermenlik sub`ekti sıpatında keleshekte turaqlı ra`wishte rawajlanıwı za`ru`r. Bunın` ushın olardıń egin maydanların optimallastırıw tiykarında ko`p tarawlı xojalıqlarg`a aylandırıw protsessi olardıń xızmetin modernizatsiyalaw negizinde a`melge asırıwdı izbe-izlik penen dawam ettiriw maqsetke muwapıq boladı. Fermer xojalıqlarının` maydanların optimallastırıwda territoriyalardıń ta`biyiy sha`rayatları ha`mde olardıń qa`nigelesiwin itibarg`a alg`an halda islew beriwshi traktorlardın` quwatlılıg`ına tiykarlanıwı talap etiledi. Sonın` menen birgelikte fermer xojalıqlarına infrastruktura xızmetlerin ko`rsetiwshi subektlerinin` uqıplılıqların da itibarg`a alıw maqsetke muwapıq boladı.

Bazar ekonomikası jag`dayında jer maydanları optimallastırılğ`an fermer xojalıqlarında ko`p tarawlılıqtı sho`lkemlestiriwde, to`mendegilerdi itibarg`a alıw usınıs etiledi:

- tutınıwshılardıń yag`nıy ishki, sırtqı bazar talapların, sonday-aq ma`mlekettin` buyurtpaları orınlang`anlıg`ın;
- ilimiy ha`m a`meliy ta`repten tiykarlang`an eginlerdi almaslap egiwdi;

- fermer xojalıqlarının
qa'nigelesiwin;

- barlıq faktorlardan tolıq,
aqıllılıq penen ha'm na'tiyjeli
paydalanıwdı;

- tarawların o'z-ara
u'zliksiz baylanışılıg'ı, ha'm
olardın na'tiyjeliligi;

- miynet resursların tejep, miynet o'nimdarlıg'ın joqarılalıwdı;

- materiallıq ha'm finanslıq qa'rejetlerdi tejep o'nimnin o'zine tu'ser
bahasının pa'seyiwin;

- sho'lkemlestiriwshilik, sostavlıq ha'm basqa faktorlardı u'zliksiz ha'm
na'tiyjeli bolıwlıg'ın.

Awıllıq jerlerde isbilermenlikti rawajlandırıwǵa qaratılǵan ken ko'lemde ilajlar a'melge asırılmaqta. Usıǵan baylanışlı O'zbekistanda fermer xojalıqların rawajlandırıwǵa agrar tarawda a'melge asırılıp atırǵan ekonomikalıq reformalardıń en a'hmiyetli bag'darı sıpatında qaralmaqta. Bunın na'tiyjesinde xojalıq jurgiziw formaları arasında fermer xojalıqlarının statusı jıldan-jılǵa joqarılıp barmaqta. Respublikamız boyınsha ko'p tarmaqlı fermer xojalıqları esabınan ja'mi 8572 jan'a jumıs ornı jaratılıwı Da'sturge kiritilgen bolsa, sonnan 8254 (97%) jan'a jumıs orınları jaratıldı.

Bu'gingi ku'nde ma'mleketimiz fermer xojılıqları paxtashılıq, g'a'lleshilik, bag'shılıq, sharwashılıq ha'm awıl xojalıg'ının basqa tarawlarında xızmet ko'rsetiw menen birgelikte awıl xojalıq o'nimlerin qayta islew tarawında da xızmet ko'rsetip atırǵanlıqları hu'kimetimiz ta'repinen olardı qollap-quwatlaw bag'darında alıp barılıp atırǵan reformalardıń na'tiyjesi sıpatında sa'wlelenbekte. Fermer xojalıqların ko'p sapalı ekonomikanın g'a'rezsiz sektori sıpatında sho'lkemlestiriwdin ob'ektiv za'rurligi ekonomikalıq, sotsiallıq faktorlar menen de tiykarlanadı.

Respublikada fermer xojalıqlarının sanı ha'm olardıń jer maydanlarının ken'eyiwi (artıwı) – Respublika Prezidenti ha'm Ministrler Kabinetinin «Fermer

xojalıqlarının` 2004-2007 jıllarda rawajlandırıw kontseptsiya»sı ha`mde «Egislik maydanların optimallastırıw ha`m azıq-awqat o`nimlerin ko`beytiw ilajları haqqında»g`ı ha`m basqada qararlardıń a`meliyatqa usınıs etiliwide usı tarawda xızmet ko`rsetip atırg`anlardıń pıdayı miynetleri na`tiyjesine erisilgen.

Qaraqalpaqstan Respublikasında ko`p tarmaqlı fermer xojalıqların sho`lkemlestiriw ha`m onı rawajlandırıw boyınsha qabıl etilgen da`stur orınlanıwı boyınsha 2015 jıl da`stu`ri boyınsha 1759 fermer xojalıg`ın ko`p tarmaqlıg`a aylandırıw rejege kiritilip sonnan a`melge asırılutug`ın joybarlar (proekt) 1840 dı quraydı.

Sonnan jıl juwmag`ı boyınsha 1716 fermer xojalıg`ında (98%) 1766 joybar (proekt) a`melde orındı.

Respublikamız boyınsha ko`p tarmaqlı fermer xojalıqları esabınan ja`mi 8572 jan`a jumıs ornı jaratılıwı da`sturge kiritilgen bolsa, sonnan 8254 (97%) jan`a jumıs orınları jaratıldı.

Atap aytatug`ık bolsaq;

Intensiv bag`lar – sho`lkemlestiriw reje boyınsha 74 fermer xojalıqta 162 gektar maydang`a intensiv bag` jaratıw rejelestirilgen sonnan 74 fermer xojalıg`ında 162 gektarda (reje boyınsha 100 %) jaratıldı.

Jergilikli bag` – respublika boyınsha 22 fermer xojalıg`ında 40 gektarg`a jergilikli bag` jaratıw da`stu`rge kiritilgen bolıp, bu`gingi ku`nge kelip Da`stu`r boyınsha 22 fermer xojalıg`ta 40 gektarda (reje boyınsha 100 %) jaratıldı.

Tokzar (Juzimgershilik) – respublika boyınsha 130 fermer xojalıg`ında 221 gektarda jaratıw rejelestirilgen bolıp bu`gingi ku`nge kelip 130 fermer xojalıg`ında

221 gektarda (reje boyınsha 100%) a`melge asırıldı.

Na`lshilik 3 fermer xojalıg`ında 3 gektar jerde a`melge asırıw rejelestirilip, bugingi kunde 100% orınlandı.

Baw-baqsha – respublika boyınsha 909 fermer xojalıg`ında 4612 gektarg`a baw-baqsha o`nimlerin egiw da`stu`rge kiritilip bu`gingi ku`nge kelip 100% reje orınlandı.

Qaramalshılıq – respublika boyınsha 150 fermer xojalıg`ında 2632 bas qaramal bag`ıu rejege kiritilip, 132 fermer xojalıg`ı 2164 bas qaramal bag`ıp o`sirmekte.

Qusshılıq – respublika boyınsha 148 fermer xojalıg`ında 202300 bas tawıq bag`ıu na`zerde tutılıp, 144 fermer xojalıqta 164800 tawıq bag`ılmaqta.

Balıqshılıq – respublika boyınsha 56 fermer xojalıg`ında bolıp ha`zirgi kunde 53 fermer xojalıg`ında 928000 shabaq bag`ılmaqta ha`rekette.

Palha`rreshilik - respublika boyınsha 56 fermer xojalıg`ında bolıp ja`mi 658 mln swm qarjı ajratılıwı

rejelestirilip bu`gingi ku`nge kelip 54 fermer xojalıg`ı pal ha`rresi o`nimin jetistiriw menen shug`ıllanbaqta.

Go`shti qayta islew – respublika boyınsha 5 fermer xojalıg`ında a`melge asırıw rejege kiritilgen bolsa sonnan 4 fermer xojalıqta a`melge asırıldı .

Su`tti qayta islew - respublika boyınsha 7 fermer xojalıg`ında a`melge asırıw rejege kiritilip, 4 fermer xojalıg`ında iske tu`sti.

Miywe-palız o`nimlerin qayta islew - respublika boyınsha 6 fermer xojalıg`ında a`melge asırıw rejelestirilip, sonnan 2 fermer xojalıq o`z jumısın basladı.

Awıl xojalıq o`nimlerin qayta islew – respublika boyınsha 13 fermer xojalıg`ında a`melge asırıw rejelestirilip 13 fermer xojalıg`ı ha`reketke tu`sti.

Servis xızmeti - respublika boyınsha 180 fermer xojalıg`ında 261 loyiha a`melge asırıw rejelestirilip, sonnan bugingi kunge kelip 173 fermer xojalıg`ı 230 joybar a`melde ha`reketke tu`sti.

Joqarıdag`ılardı itibarg`a alg`an halda ko`p tarawlı qa`nigelesken fermer xojalıqları bir qansha bag`darlar boyınsha sho`lkemlestiriliwi mu`mkin.

Mısalı, paxta ha`m g`a`lleshilikke qa`nigelesken fermer xojalıqları quramına azıq-awqatlıq eginleri (bir jıllıq ha`m ko`p jıllıq) kartoshka, ovosh, sonday-aq qaramalshılıq sho`lkemlestiriliwi mu`mkin. Bul tarawlar bir-biri menen u`zliksiz baylanısqan halda barlıq tarawlardıń rawajlanıwın ta`miynlew menen birgelikte tutınıwshılardıń o`nimlerge bolg`an talaplarında qanaatlandıradı.

Bunda aldı menen ma`mleket buyurtpasınıń orınlanıwın ta`miynleytug`ın maydang`a paxtanıń egiliwi ha`m gu`z aylarına barg`anda belgili bir maydanında da`nli eginlerdin` egiliwi, g`a`lle maydanlarınan o`nim jıynastırılıp aling`annan son` belgili bir bo`legine almaslap egiwdi usıng`an halda kartoshka, ovosh ha`m azıq-awqatlıq eginlerin egiw lazım. Fermer xojalıqlarında azıq-awqatlıq eginleri egiliwi na`tiyjesinde usı ma`selelerdin` sheshiliwi ta`miynleniwi mu`mkin:

- usı egislik maydanlarda ma`lim bir mug`darda mikro ha`m makro elementler toplanıp topıraqtın` o`nimdarlıg`ının` joqarılawın ta`miynleydi;
- qaramalshılıq tarawı talabın qanaatlandıratug`ın mug`darda sıpatlı azıq-awqatlıq o`nimler jetistirilip xojalıqtın` azıq-awqatlıq bazasın bekkemleydi;
- eginlerdi almaslap egiw ha`m basqada ma`seleler sheshiledi.

Juwmaqlap aytqanda, ma`mlekette fermerlik ha`reketin bunnan bılayda rawajlandırıw isenimli tu`rde ma`mleketimizdin` keleshegin, xalqımızdın` ashıq aydınlıg`ın ta`miynlewge, elede gu`llep jaynawına u`les bolıp qosıladı.

Son`g`ı jılları a`melge asırılğ`an ekonomikalıq reformalar na`tiyjesinde diyxannın` jerge ha`m o`z miyneti na`tiyjelerine iyelik etiwi ushın jaratılğ`an a`hmiyetli huqıqıy tiykarlar, na`tiyjeli ekonomikalıq mexanizmler, diyxan ushın qolay bolğ`an bank-qarjı institutları xızmeti, salıqqa tartıw sisteması awıl xojalıg`ında mu`lkshilik qatnasıqlarının` payda bolıwı ha`mde, elede jedellestirilip barıwı ushın sheshiwshi a`hmiyetke iye boldı. Sol esaptan, respublikamızda fermerlik ha`reketi rawajlanıwındag`ı aktual` a`hmiyetke iye bolğ`an huqıqıy tiykarlardan biri sıpatında 2012-jıldın` 22-oktyabrindegi qabıl qılınğ`an O`zbekistan Respublikası Prezidentinin` «O`zbekistanda fermerlik xızmetin sho`lkemlestiriwdi elede jetilistiriw ha`m onı rawajlandırıw is-ilajları haqqında»g`ı PF-4478-sanlı Pa`rmanı bolıp esaplanadı. Usı Pa`rmanda belgilep berilgen wazıypalar na`tiyjesinde respublikamız boyınsha 157 awıl xojalıg`ı tarawına qa`nigelesken rayonlarda fermerler ken`esleri sho`lkemlestirildi. Fermerler Ken`esinin` sho`lkemlestiriliwi uzaq analizler ha`m awıl xojalıg`ında a`melge asırılğ`an reformalardın` na`tiyjelerin ulıwmalastırıw tiykarında, da`wir talabı ha`mde agrar reformalardın` tiyisli basqışı talaplarınan kelip shıg`ıp payda boldı dep aytsaq orınlı boladı.

Ha`zirgi da`wir talabı bolğ`an ekonomikanı modernizatsiyalaw jag`dayında fermer xojalıqları aldına qoyğ`an tiykarg`ı maqseti - ta`biyg`ıy faktorlar ha`m materiallıq-texnikalıq resurslardan na`tiyjeli paydalanıw tiykarında sıpatlı ha`m bazarda ba`sekege shıdamlı o`nim jetistirip finanslıq jetiskenliklerge erisiw bolıp esaplanadı. Sonın` ushında fermer xojalıqları jetistirgen awıl xojalıq o`nimlerin tayarlaw, saqlaw, qayta islew ha`m na`tiyjeli satıw ma`selesin sheship almay turıp o`z

aldına qoyg'an ko'p payda alıw da'rejesine erise almaydı. Bunday xızmet penen shug'ıllanıp atırǵ'an fermer xojalıqların biz bu'gingi ku'nde ko'p tarawlı fermer xojalıqları dep aytıp kelmektemiz.

Shirket xojalıǵ'ınan fermer xojalıǵ'ın, fermer xojalıǵ'ıvnnıń bolsa o'ndiriste payda keltiretug'ın ko'p tarawlı fermer o'ndirisin sho'lkemlestiriwdegi za'ru'r sha'rtlerden biri bul- ha'r qanday fermer xojalıǵ'ı o'z da'ramadın (taza payda) ko'beytiw maqsetinde o'z qa'lewine qaray iqtıyarlı ra'wishte qosımsha tarawlardı sho'lkemlestirgen halda ko'p tarawlı fermer xojalıǵ'ına aylanıwı mu'mkinshiligine iye bolıwı bolıp tabıladı.

Bunın ushın biz bir jerden ulıwma basqarılatug'ın ha'm shirket xojalıǵ'ı orayında jumıs isleytug'ın 15-20 adam sanın azaytıp, shıǵ'ınları ko'p emes, bir adam basqaratug'ın, shirket xojalıǵ'ın bo'listiriw tiykarında du'ziletug'ın fermer xojalıqlarının' paydalı ekenligin da'lillep alıwımız kerek.

Mine usı ayılǵ'anlardı a'melde orınlaw ushın biz Qaraqalpaqstan Respublikası Kegeyli rayonının' M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıǵ'ı negizinde diyxansılıqqa qa'niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalıǵ'ına uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw haqqında. Fermer xojalıqları tiykarg'ı da'ramatı paxta o'nimin, g'a'lle jetistiriw menen birge kop tarmaqlılıq ha'm o'zinen jetistirilgen o'nimlerdi tolıq,yamasa yarım qayta islewdi o'zinde jetilitiriw bolıp tabıladı ha'm bull onın' isbilermenlik sub'ekti bolıp esaplanadı. Bunday unamlı jag'daydı Prezidentimiz «Awıllarımız turmısında joqarı na'tiyjelerge erisiwde, aldı menen awıl xojalıǵ'ı o'ndirisin sho'lkemlestiriwdin' tiykarg'ı forması sıpatında fermershilikti jolg'a qoyg'anımız ha'm onın' rawajı ushın ken' imkaniyatlar ashıp bergenimiz sheshiwshi rol` oynadı» dep ayırıqsha atap o'tken edi. Demek, fermer xojalıqları agrar tarawdın' tiykarg'ı isbilermenlik sub'ekti sıpatında keleshekte turaqlı ra'wishte rawajlanıwı za'ru'r. Bunın' ushın olardıń egin maydanların optimallastırıw tiykarında ko'p tarawlı xojalıqlarg'a aylandırıw processi olardıń xızmetin modernizaciyalaw negizinde a'melge asırıwdı izbe-izlik penen dawam ettiriw maqsetke muwapıq boladı. Fermer xojalıqlarının' maydanların optimallastırıwda territoriyalardıń ta'biyiy sha'rayatları ha'mde olardıń qa'nigelesiwin itibarg'a alg'an halda islew beriwshi

traktorlardın' quwatlılg'ına tiykarlanıwı talap etiledi. Sonın' menen birgelikte fermer xojalıqlarına infrastruktura xızmetlerin ko'rsetiwshi sub'ektlerinin' uqıplılıqların da itibarg'a alıw maqsetke muwapıq boladı.

1.3. Fermer xojalıg'ı abzallıqları haqqında

Xojalıqtı basqarıwdın' fermerlik sistemasının' a'hmiyeti u'lken. Eger de fermer xojalıg'ı o'z esap kitabın anıq bilse, onın' fermer xojalıg'ı ha'r jılı payda alıw menen jasaydı. Diyxansılıq o'nimlerin jetistiriwge qa'nigelestirilgen fermer xojalıqları ijarag'a beriletug'ın jer qıytaqlarının' en' az o'lshegi paxtashılıq ha'm g'a'lleshilik ushın keminde 10 gektardı, baqshılıq, ju'zim, ovosh ha'm basqa da eginlerdi jetistiriw ushın keminde 1 gektardı quraydı. Sharwashılıq o'nimlerin jetistiriwge qa'nigelestirilgen fermer xojalıg'ı keminde 30 sha'rtli bas sharwa malı bolg'an jag'dayda sho'lkemlestiriledi. Fermer xojalıg'ına ijarag'a beriletug'ın jer qıytaqlarının' 34 az o'lshegi bir sha'rtli bas sharwa malg'a esaplang'anda suwg'arılatus'ın jerlerde keminde 0,45 gektardı, suwg'arılmaytug'ın (qar ızg'ar) jerlerde keminde 2 gektardı quraydı.

Fermer xojalıg'ı haqqında Qaraqalpaqstan Respublikasının' Joqarg'ı qen'esinin' u'shinshi shaqırıq birinshi sessiyasında

qarap shıg'ılǵ'an fermer xojalıg'ı xaqqındag'ı Qaraqalpaqstan Respublikasının' jan'a redaktsiyasındag'ı nızamında anıq belgilep berilgen.

Jer qıytaqları berilgende fermer xojalıg'ı o'z juwapkershiligine awıl xojalıg'ı eginlerinin' o'nimdarlıg'ı (3 jıl ushın ortasha jıllıq zu'ra'a't esabında) jerdin' kadastr bahasınan kem bolmawın ta'miyinlew minnetlemesin aladı. Bul minnetleme jer qıytag'ın ijarag'a alıw sha'rtnamasında tastıyıqlap qoyıladı.

Fermer xojalıg'ı belgilengen ta'rtipte ma'mleketlik dizimge alıng'an payıttan baslap sho'lkemlestirilgen dep esaplanadı. Fermer xojalıg'ı wa'killikli uyım

ta'repinen ma'mleketlik dizimge alıng'annan keyin yuridikalıq shaxs statusın aladı, bank ma'kemesinde esaplasıw ha'm basqa da tu'rdegi esap betlerin ashıwǵa, o'z ataması jazılǵan mo'rge iye bolıwǵa haqılı.

Fermer xojalıǵın ju'rgiziw ushın jer qıytaqların alg'an ha'm awıllıq elatlı punktte jasaw ornı bolǵan shaxslardıń u'y qaptalı jer qıytag'ı saqlanıp qaladı.

Fermer xojalıǵının' jer qıytag'ı shegaraları naturada (orının' o'zinde) jer du'ziw xızmeti uyımları ta'repinen jergilikli byudjet qarjıları esabınan belgilenedi.

Fermer xojalıǵına berilgen jer qıytaqlarınan qatan' belgilengen maqsette paydalanıladı. Olar menshiklestiriliwi, sonday-aq, alıw-satıw, girew, sawǵa etiw, almasırw ob'ekti bolıwı ha'm ekilemshi ijarag'a beriliwi mu'mkin emes.

Jer qıytag'ın ijarag'a alıw huqıqı kreditler alıwda fermer xojalıǵı ta'repinen girewge qoyılıwı mu'mkin.

Fermer xojalıǵına berilgen jer qıytag'ı fermer xojalıǵı qayta sho'lkemlestirilgen jag'dayda, eger jer qıytag'ının' bo'liniwi na'tiyjesinde jan'adan sho'lkemlestirilgen jer uchastkalarınan' o'lsheми usı Nızamnın' 5-stat'yasında na'zerde tutılǵan en' az o'lshemlerden kem bolmasa, bo'liniwi mu'mkin.

Jer qıytag'ının' o'lsheми ha'm shegaraları tek g'ana fermer xojalıǵı baslıǵının' kelisimi menen o'zgertiliwi mu'mkin.

Fermer xojalıǵı baslıǵı qaytıs bolǵan jag'dayda, jer qıytag'ın ijarag'a alıw huqıqı nızam hu'jjetlerine muwapıq, ijarag'a alıw sha'rtnamasının' ha'reket etiw mu'ddetine miyras boyınsha o'tedi.

Jer qıytag'ın ijarag'a alıw sha'rtnamasının' ha'reket etiw mu'ddeti tamamlang'annan keyin fermer xojalıǵı ijarag'a alıw sha'rtnamasın jan'a mu'ddetke uzaytıw huqıqına iye. Fermer xojalıǵının' baslıǵı qaytıs bolǵan jag'dayda, ijarag'a alıw sha'rtnamasın jan'a mu'ddetke uzaytıw huqıqına onın' miyrasxorı iye boladı.

Jer qıytag'ın ijarag'a alıw sha'rtnaması ta'replerdin' kelisiwine muwapıq, ta'repler kelisimge kelmegen jag'dayda bolsa, sud ta'repinen o'zgertiliwi yamasa biykar etiliwi mu'mkin.

Fermer xojalıǵı saplastırılǵan jag'dayda, jer qıytag'ın ijarag'a alıw sha'rtnaması

nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtipte biykar etiliwi sha'rt.

Ma'mleketlik dizimge aling'an payıttan baslap eki jıl dawamında fermer xojalıg'ı jer qıytag'ınan paydalang'anlıg'ı ushın haqı to'lewden azat etiledi.

Fermer xojalıg'ı tiyisli joybarda na'zerde tutılğ'an jerdi o'z esabınan o'zlestirip atırğ'an da'wirde ha'm jer o'zlestirip bolıng'annan keyin bes jıl dawamında jerdin' usı o'zlestirilgen bo'legi ushın birden-bir jer salıg'ın to'lewden azat etiledi.

Fermer xojalıg'ı to'mendegi huqıqlarg'a iye.

berilgen jer qıytag'ında o'z ustavında na'zerde tutılğ'an qa'nigelesiwge ha'm ijarag'a alıw sha'rtnamasına muwapıq, fermer xojalıg'ının' o'ndirislik jumısın sho'lkemlestiriw

qa'nigelesiwdi esapqa alg'an halda ha'm du'zilgen kontraktatsiya sha'rtnamaları tiykarında awıl xojalıq eginlerin jaylastırıwdı a'melge asırıw

satıp alınatug'ın o'nimge aldın-ala haqı to'lenetug'ın fyuchers kontraktların du'ziw jetistirilgen o'nimdi, sonın' ishinde usı o'nimdi tutınıwshılarg'a realizatsiya etiw huqıqına o'z qa'lewine qaray biylik etiw

jetistirip atırğ'an o'nimleri, orınlap atırğ'an jumısları ha'm ko'rsetip atırğ'an xızmetlerine baha belgilew

elektr energiyası, janılğ'ı maylaw materialları, mineral to'ginler, o'simliklerdi qorg'awdın' ximiyalıq quralları jetkerip beriliwi, xızmetler ko'rsetiliwi boyınsha sha'rtnamalar du'ziw

isbilermenlik jumısınan nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtipte salıq salınatug'ın, sheklenbegen mug'darda da'ramat (payda) alıw

alg'an da'ramatlarına (paydasına), bank ma'kemesindegi o'zinin' esap betlerinde bolg'an aqsha qarjılarına biylik etiw

aktsiyalar ha'm basqa bahalı qag'azlar alıw

kreditler alıw, basqa yuridikalıq ha'm fizikalıq shaxslardın' aqsha qarjıların ha'm basqa da mu'lkin sha'rtnama tiykarında tartıw ha'm olardı o'ndiriske ha'm takırar islep shıg'arıwg'a bag'darlaw

kreditler alıw ushın o'z mu'lkin, sonday-aq jer qıytag'ın ijarag'a alıw huqıqın girewge qoyıw

kishi ha'm jeke ka'rxanalar ushın berilgen jen'illikler ha'm preferentsiyalardıń barlıq ta'rlerinen paydalanıw

za'ru'r a'sbap-u'skeneler, o'ndiris quralları ha'm basqa da mu'lkti alıw, ijarag'a alıw, imaratlar ha'm qurılmalar qurıw ja'ne olardı on'law,

o'z huqıqları ha'm nızamlı ma'plerin qorg'aw ushın sudqa ma'ra'jat etiw.

Fermer xojalıg'ı nızam hu'jjetlerine muwapıq basqa huqıqlarg'a da iye bolıwı mu'mkin.

Fermer xojalıg'ının' menshik huqıqı ma'mleket qorg'alıwında bolıp tabıladı.

İmaratlarg'a, qurılmalarg'a, awıl xojalıg'ı egisliklerine ha'm miywe na'llerine, terekliklerge, sharwa mallarına, quslarg'a, jetistirgen o'nimine, awıl xojalıg'ı texnikasına, inventarg'a, a'sbap-u'skenelerge, transport qurallarına, aqsha qarjılarına, intellektual mu'lik ob'ektlerine, sonday-aq, fermer xojalıg'ının' balansındag'ı basqa mu'lkke bolg'an menshik huqıqı fermer xojalıg'ına tiyisli bolıp tabıladı.

Fermer xojalıg'ı baslıg'ının' aqsha ha'm materiallıq qarjıları, tovarlardı realizatsiya etiwden (jumıslardı orınlawdan, xızmetler ko'rsetiwden) aling'an da'ramatlar (payda), bahalı qag'azlardan kelgen da'ramatlar, nızamlarda qadag'an etilmegen basqa da derekler fermer xojalıg'ının' mu'lkin qa'liplestiriw derekleri bolıwı mu'mkin.

Fermer xojalıg'ı nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtpite mu'lkti payda etiw, ko'beytiw, alıw, ijarag'a yamasa waqıtsha paydalanıwg'a alıw huqıqına iye.

Fermer xojalıg'ı aqsha aylanısın ju'rgiziw ha'm aqsha qarjıların saqlap turıwı ushın bank ma'kemesinde esap betlerin ashıw ha'm usı qarjılarg'a erkin biylik etiw huqıqına iye.

Fermer xojalıg'ının' esap betinen qarjılardı tek g'ana fermer xojalıg'ı baslıg'ının' kelisimi menen yamasa sudtın' qararına muwapıq esaptan shıg'arıwg'a boladı.

Fermer xojalıg'ının' mu'lki nızam hu'jjetlerine muwapıq miyras etip qaldırıladı. Xojalıqta jumıstı dawam ettiretug'in miyrasxorlar miyrasqa bolg'an huqıq haqqındag'ı gu'walıq berilgenligi ushın mlmleketlik bajı to'lewden azat etiledi.

Fermer xojalıg'ı o'z ustavında ha'm jer qıytag'ın ijarag'a alıw sha'rtnamasında

na'zerde tutılǵ'an qa'nigelesiwge muwapıq jumıs bag'darların, o'ndirislik du'zilisi ha'm ko'lemlerin g'a'rezsiz ra'wishte belgileydi. Fermer xojalıǵ'ı awıl xojalıǵ'ı o'ndirisinin' nızamlarda qadag'an etilmegen ha'r qanday tu'ri menen, sonday-aq awıl xojalıǵ'ı o'nimlerin qayta islew ha'm realizatsiya etiw menen shug'ıllanıwǵ'a haqılı.

Fermer xojalıqlarının' xojalıq jumısına ml'mleketlik uyımlar ja'ne basqa da uyımlar ha'm sho'lkemler, sonday-aq olardıń lawazımlı shaxsları aralasıwına jol qoyılmaıdı.

Fermer xojalıǵ'ı sırtqı ekonomikalıq jumıstı belgilengen ta'rtipte a'melge asıradı.

Fermer xojalıǵ'ı (jumıs beriwshi) ha'm onıń xızmetkerleri arasındag'ı miynet qatnasıqları nızam hu'jjetlerine muwapıq miynet sha'rtınaması (kontraktı) menen ta'rtiplestiriledi.

Fermer xojalıǵ'ındag'ı jumıs ta'rtibi xojalıq baslıǵ'ı ta'repinen nızam hu'jjetlerine muwapıq belgilenedi. Fermer xojalıǵ'ı xızmetkerlerinin' miynet jumısı esabın alıp barıw xojalıq baslıǵ'ı ta'repinen sho'lkemlestiriledi.

Fermer xojalıǵ'ı xızmetkerlerinin' miynetine haqı to'lew ta'replerdin' kelisiwi boyınsha aqsha ha'm natura tu'rinde nızam hu'jjetlerinde belgilengen en' az is haqıdan kem bolmag'an mug'darda belgilenedi.

Fermer xojalıǵ'ının' baslıǵ'ı ha'm xızmetkerleri ma'mleketlik sotsiallıq qamsızlandırıwdan o'tkeriledi. Olarg'a ma'mleketlik sotsiallıq qamsızlandırıw boyınsha napaqa ha'm pensiyalar tayınlaw ja'ne to'lew nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtipte ha'm sha'rtler tiykarında a'melge asırıladı.

Fermer xojalıǵ'ı o'zi jetistirip atırg'an o'nimdi realizatsiya etiw, sonın' ishinde ma'mleket za'ru'rlikleri ushın realizatsiya etiw maqsetinde yuridikalıq ha'm fizikalıq shaxslar menen xojalıq sha'rtınamaların du'ziw huqıqına iye. Sha'rtınama minnetlemeleri buzılǵ'an jag'dayda ta'repler nızam hu'jjetlerinde yamasa sha'rtınamada belgilengen ta'rtipte juwapker boladı.

Fermer xojalıǵ'ı jetistirip atırg'an o'nimnin' eksportqa jetkerip beriliwi nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtipte a'melge asırıladı.

Fermer xojalıqları ıqtıyarlı tiykarda birlesiwı, o'nim jetistiriw, satıp alıw, onı qayta

islew ha'm satıw, materiallıq ha'm texnikalıq ta'miyinlew, qurılıs, texnikalıq, suw xojalıg'ı, veterinariyalıq, agroximiyalıq ma'sla'ha't beriw ha'm basqa da tu'rdegi xızmetler ko'rsetiw boyınsha awqamlar ha'm basqada birlespelerge kiriwi mu'mkin.

Fermer xojalıg'ın o'ndirislik a'hmiyetke iye ob'ektler qurılısı, tiykarg'ı o'ndiris quralların alıw ushın uzaq mu'ddetli kreditlew ha'm onın' ku'ndelikli o'ndirislik jumısın qısqa mu'ddetli kreditlew kredit sha'rtnaması tiykarında a'melge asırıladı.

Fermer xojalıg'ın jen'illikli kreditlew nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtipte a'melge asırıladı.

Fermer xojalıg'ı o'zine qaraslı ha'm ijarag'a aling'an o'ndiris qurallarının' awıl xojalıg'ı egislikleri ha'm otirg'ızılğ'an na'llerdin', ko'p jıllıq tereklerdin', jetistirgen o'niminin', shiyki zattın', materiallardın' jog'alıwı (nabıt bolıwı), kemis shıg'ıwı yamasa zıyanlanıwı qa'wpin, isbilermenlik qa'wpin, sonday-aq, sha'rtnamalardı buzg'anlıq ushın o'zinin' juwapkerlik qa'wpin ıqtıyarlı tiykarda qamsızlandıradı ha'm nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtip ha'm sha'rtler tiykarında qamsızlandırıw to'lemin (qamsızlandırıw summası) aladı.

Fermer xojalıg'ının' paydası salıqlar, jıyımlar ha'm basqa da ma'ljbu'riy to'lemeler to'lengennen keyin fermer xojalıg'ı baslıg'ının' biyligine o'tedi ha'm og'an salıq salınbaydı.

Ma'mleket fermer xojalıqlarının' huqıqları saqlanıwına ha'm nızamlı ma'pleri qorg'alıwına kepillik beredi.

Ma'mleketlik uyımlar fermer xojalıqların rawajlandırıw ha'm bekkemlewge ko'meklesiwi sha'rt.

Respublikalıq ha'm jergilikli atqarıwshı ha'kimiyat uyımları, poselkalıq, awıllıq puqaralardıń o'zin-o'zi basqarıw uyımları nızam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtipte

Fermer xojalıqlarının' finans-xojalıq jumısın jobalı tekseriwler keminde to'rt jıldı bir ma'rte a'melge asırıladı.

Jan'adan du'zilgen fermer xojalıqlarının' finans-xojalıq jumısı olar ma'mleketlik dizimnen o'tkerilgen waqıttan baslap eki jıl dawamında jobalı tekseriwlerden o'tkeriwlerine jol qoyılmaydı.

Qaraqalpaqstan Respublikası Kegeyli rayını ha'm «Kutet» fermer xojalıg'ı
haqqında

Kegeyli rayını Qaraqalpaqstan Respublikasınıń orta zonasında jaylasqan. Qaraqalpaqstan Respublikasınıń Kegeyli rayonınıń jerlerin bahalaw boyınsha O'zbekistan Respublikası Jer resursları, geodeziya, kartografiya ha'm ma'mleketlik kadastrı Ma'mleketlik Komiteti pedsdatelinin' birinshi orınbasarı N. Bakirov bir tamannan ha'm Topıraqtanıw ha'm agroximiya ilimiy-izertlew instituti Qaraqalpaqstan filiali direktorı N. Reimov imzaları tiykarında du'zilgen №2011-1/2 sha'rtınamasında Kegeyli rayonındag'ı bar fermer xojalıqları ha'm basqa da jerden paydalanıwshılar suwg'arılatus'ın jerlerinin' topıraq kartaların du'ziw ham topıraqların bahalawda rayon balansındag'ı 51211ga jer menen qosımsha 1543,9 ga jerdi de qaldırmaı qosımsha bahalap ulıwma 52754,9 ga jerlerdegi fermer ha'm de basqa da jerden paydalanıwshılardıń jerleri bahalandı. Sebebi O'zbekiston Respublikası Prezidentinin' 2009 –yıl 22 – dekabrdagi PF – 1245 Farmanına tiykarlanıp Kegeyli rayonındag'ı fermer ha'm de basqa da jerden paydalanıwshılardıń suwg'arılatus'ın jerlerinin' bir gektarına ball bonitetine qarap qoyılatus'ın salıq to'lemleri qabıl qılın'ın. Onda 0-10 ball bonitetke iye bolg'an jerlerdin' bir gektarı ushın Kegeyli rayını boyınsha 4072,0 sum, 11 -20 ballı jerlerde 6080,1 sum, 21- 30 ballı jerlerde 9117,2 sum, 31 -40 ballı jerlerde 13324,5sum, 41-50 ballı jerlerde 18973,6 sum, 51 -60 ballı jerlerde 27522,7 sum, 61 -70 ballı jerlerde 36505,5 sum, 71 -80 ballı jerlerde 47380,0 sum, 81 -90 ballı jerlerde 58274,0 sum, 91 -100 ballı erlarda 71020,7 sum ha'm bahalanbag'an jerler ushın bir gektarg'a 18973,6 sum etip ko'rsetilgen.

Topıraqlardıń sıpatın alıp qaraytug'ın bolsaq M. Jumanazarov atındag'ı massivte 853,4ga jer awır , 2445ga jer orta ha'm 1232,1ga jer jen'il qumaq mexanik sostavqa iye. Shorlanıw da'rejesi boyınsha massivte 628,4ga kem, 2242,5 gektarı ortasha ha'm 1659,6 gektarı juda' ku'shli shorlang'an jerler bar. Topıraq qwramındag'ı gumustın' mug'darı bul massivte 0,8 -1.3 % a'tırapında, yag'nıy 2984,7 gektarı 0,8 % ge deyin, 1545,8 gektarida 0,8-1,0 % ha'm qalg'anı 1,3 % ge deyin bolıp bo'linedi.

Fosfor menen 1388,9 gektarı kem, 397 gektarı ortasha da'rejede, kaliy menen

2413 gektarı juda` kem, 1720,5 gektarı kem ham 397 gektarı ortasha darajada ta`miyinlengen.

Kegeyli rayonındag`ı bahalang`an 52754 gektar jerdin` 899,7 gektarı 2 topar 3 klasstag`ı bonitet ballı 21-30 gektar jerler, 31354,4 gektarı 2 topar 4 klasstag`ı 31-40 ballı jerler, 18679,1 gektarı 3 topar 5 klasstag`ı 41-50 ballıq jerler ha`m 1821,6 gektar jerler 3 topar 6 klasstag`ı 51-60 ballıq jerler bolıp esaplanadı.

Rayon boyınsha jerlerdin` ortasha bonitet ballı 40,4 ball bolıp esaplanadı.

Awıl xojalıq jer tu`rlerinin` normativ bahaların anıqlaw

To`mendegi ko`rsetkishler tiykarında orınlanadı 1ga sap payda sap-o`nim o`lshemi normativ bahası. Jer tu`rlerinin` normativ bahasın anıqlawdın` tiykarı bolıp topıraq tu`rleri bahalarının` ko`rsetkishleri jaylaw jerler, o`nimdarlıqtın` normativ ko`rsetkishleri awıl xojalıq eginlerinin` egiliw strukturası, awıl xojalıq islep shıg`arıwının` rentabellik norması normativlik sap paydanın` protsenti bolıp tabıladı.

Awıl xojalıq jer tu`rlerinin` normativ bahaların ashıp awıl xojalıq jer tu`rlerinin` ball bonitetlerin anıqlaw ha`m sap paydanı bahalaw ko`rsetkishlerinen ibarat.

O`zbekstan Respublikası suwg`arılğ`an jerlerdin` bonitirovkalaw metodikasına tiykarlanıp ball bonitetin` agroekanomikalıq ko`rsetkishlerine esapqa alg`an halda awıl xojalıq eginlerinin` o`nimdarlıg`ı 100 ball shkalada esaplanadı ha`m ts/ga g`ı awıl xojalıq eginlerinin` 1 baldag`ı bahası qabıllanadı.

Awıl xojalıq jer tu`rlerinin` 1 ga jerden alınatug`ın sap paydası to`mendegi formula tiykarında esaplanadı.

$$SP = \frac{BO \cdot xO \cdot N}{100}$$

SP-sap payda 1ga awıl xojalıq eginlerinen alıng`an.

BO`-bahası o`nimdarlıq 1ga awıl xojalıq egin.

O`N-o`lshemli norması awıl xojalıq islep shıg`arıwının` daramatı.

1 ga suwg`arılatusug`ın awıl xojalıq eginlerinin` normativ bahası to`mendegi

formulada aniqlanadı.

$$NB = \frac{SP \times 100}{P} \times K_1 \times K_2 \times K_3$$

NB-1 ga suwg`arilatug`ın awıl xojalıq eginlerinin` normativ bahası.

SP- 1 ga suw awıl xojalıq eginlerinen aling`an sap payda.

P- sap paydanın` protsenti.

K₁- Awıl xojalıq islep shıg`arıwının` indentsivlik bo`limin esapqa alg`andag`ı regional koeffitsenti.

K₂- Obekt bahasının` jaylasıwının` esapqa alg`andag`ı koeffitsenti.

K₃- Suw tarmaqları menen suwg`arıwdı esapqa alg`andag`ı koeffitsenti.

Sap paydanın` protsenti 5% mug`darında qabıllanadı.

Bul ko`rsetkishler ha`m salıstırma o`lshemdi, yag`nıy ballarda ha`m absalywt ko`rsetkishlerde yag`nıy jerge esaplap shıg`arılğ`an sha`rtli bahalarda bolıwı kerek. Bul jerde sol na`rsege o`z aldına a`hmiyet beriw kerek, jerdi ekanomikalıq bahalaw ham topraqlardı bonitirovka qılıw ortasında shıg`ıs baylanslılıq ha`m bir-birinen keskin parq bar. Topraqtı bonitirovka qılıwda onın` o`ndiris sharayatlari emes, tiykarınan o`simlik o`siwi ushın za`ru`r bolğ`an ta`biyiy qa`siyetleri esapqa alınıp topraqlarg`a bo`linedi.

Ekonomikalıq bahalawda bolsa jerdin` ta`biyiy sapası ha`m o`ndiris ko`rsetkishleri onın` ta`biyiy ekanomikalıq sharayatlarinasay tu`rde esapqa alınadı. Olardın` o`z-ara baylanıslıg`ı sonnan ibarat bolıp topraqlardı boniterovka qılıw na`tiyjeleri jerlerdi ekonomikalıq bahalawda tiykar sıpatında alınadı.

Sonı aytıp o`twi kerek Respublikamız awıl xojalıg`ında sonın` ishinde awıl xojalıg`ında-bazar qatnasıqlarının` rawajlanıp baratrg`nılg`ı bul jerdegi bar bolğ`an jer maydanların ekonomikalıq jaqtan normativ bahalaw za`ru`rligin tuwdıradı.

Awıl xojalıq jerlerin normativ bahalaw na`tiyjeleri tiykarınan ja`ma`a`t xojalıqların qoyshılıqqa tiykarlang`an shirket xojalıg`ına aylandırıwda jer salıg`ı stavkasın anıqlaw berilgen normativke ajratılğ`aninan tısqarı awıllıq orınlarda turaqlı

jay qurıw ha`m diyxan xojalıg`ına jer beriw bank ta`repinen kridit beriw jer ushastkaların kim ashtı sawdası arqalı satıw ushın baslang`ish bahası belgilew ha`m nızamda ko`zde tutılğ`an basqa jag`daylar ushın qollanıladı.

Kegeyli rayoni M. Jumanazarov
xojalig'ın qayta sho'lkemlestiriw
boyınsha komissiyasın'ın baslıg'ı
A.Ywsupovqa, Aqtuba APJ da
jasawshı K. Pirjanovtan

ARZA

Mag'an _____ dag'ı

363-368, 3714-384, 393,-413 konturda jaylasqan 217,3 ga jer ushastkasında fermer xojalig'ın
sho'lkemlestiriw ushın tan'lawg'a qatnasıwg'a ruxsat beriwın'izdi sorayman.

O'zim haqqında to'mendegilerdi bildiremen: orta buxgalter stajım 8-jıl

(Bilimi, qa'niygeligi, is-ta'jriybesi ha'm staj, sonın' ishinde awıl xojalig'ında)

Sho'lkemlestiriletug'ın fermer xojalig'ının' xızmetkerleri haqqında mag'lıwmatlar:

(Xızmetlerdin' sanı, olardin' bilimi, is ta'jriybesi, stajı, sonın' ishinde awıl xojalig'ında)

Pirjanov Q	joqarı	10-jıl
Begjanov T	orta	10-jıl
Qalimbetov J	orta	10-jıl
Ametov S	orta	10-jıl

O'z gezeginde bekitilgen jer uchastkasınan joqarı zu'ra'a't alıw awıl xojalig'ı eginlerinin' zu'ra'a'tlılugin(u'sh jıl ushın ortasha jıllıq mug'darın esaplag'anda) jerdin' kadastrlıq bahalawınan to'men bolmag'an da'rejede ta'miynlewge suw obektlerin O'zbekistan Respublikasın'ın «Suw ha'm suwdan paydalanıw haqqındag'ı» Nızamnın' 35-statyasına muwapıq paydalanıw boyınsha minnetlemelerdi orınlawg'a, awıl xojalig'ı maqsetindegi jerlerden «Jer kodeksi» nin' 48- statyasına muwapıq paydalanıw boyınsha minnetlemelerdi orınlawg'a, rayonlıq awıl ha'm suw xojalig'ı basqarması ta'repinen tastıyqlang'an awıl xojalig'ı eginlerin jaylastırıw sxemasın saqlaw menen 10 jıl dawamında o'ndirislik qa'niygelestiriwdi o'zgertpewge, almaslap egiwdi saqlaw menen ma'mleketlik mu'ta'jlikler ushın o'nim satıwdı a'melge asırıwg'a, kreditorlıq qarızlardı mu'ddetler boyınsha o'tewge sondayaq komissiya ta'repinen qoyıl'g'an basqada sha'rtlerdi orınlawg'a minnetlenemen.

(sa'ne)

(qolı)

Kegeyli rayoni «Kutet» fermer xojalıg'ının 2003-jılg'ı

BIZNES-REJESI

1. Awıl xojalıq o'nimlerin jetistiriw ushın 1 gektar jerge ketetug'ın miynet ha'm materiallıq qa'rejetler

№	Egin tu'rleri	Hasıldarlı k.ts/ga	Miyet sarfı kisi/saat	Tuxım kg	Janar may mayl mayı kg	To'gin sap halda kg			
							azot	fosfor	kaliy
1	Paxta	19	686	60	540	485	220	155	
2	Ju'weri								
3	Baxcha	110	924	3	394	285	135	95	55
4	Salı								
5	Biyday	27	134	250	164	420	210	199	85
	sonnan								

2. Jerden paydalanıw

Jer maydanının' du'zilisi	Jer maydanı,ga
Barlıq jerler	
Sonnan: egislik	

3. Awıl xojalıq o'nimlerin satıw. mın' sum

				Satıladi		
№	Egin tu'rleri	O'lsheı birliğı	Mug'darı	Tolıq tannarx	Pul da'ramat	Payda zıyanı
1	Paxta	tsentner				
2	Ju'weri	Tsentner				
3	Baxcha	Tsentner				
4	Bir jıllıq ot	Tsentner				
5	Shingirik	Tsentner				
6	Paxalı (paya)	tsentner				

4. Finans natiyjeleri. Mın' sum

№		Reje ku'tiledi	
		payda	zıyan
1	Daxod tu'rleri		
2	Daxodtan to'lem		
3	Na'tiyje		
4	Rentabellik %		
5			

Kegeyli rayoni ha'kiminin'

qarari №183/5.08

Kegeyli poselkasi

10-sentyabr 2003-jil

Kegeyli rayoni M. Jumanazarov
atindagi shirket xojaligi negizinde
diyxanshiliqqa qat'niygelestirilgan
«Kutet» fermer xojaligi'na uzaq
muddetke ijaraga jer maydanin
beriw haqqida

O'zbekistan Respublikasi Ministrlar Kabinetinin' 2002-jil 1-avgusttagi 276-sanli,
Qaraqalpaqstan Respublikasi Ministrlar Ken'esinin' 2002-jil 15-avgusttagi 151/5 sanli
2003-2007-jillar davirinde Qaraqalpaqstan Respublikasi awil xojaligi'nda islep
shig'arivdi ta'miynlewge bag'darlang'an qosimsha ilajlar haqqindagi qararin
basshiliqqa alip

QARAR ETEMEN:

1. Rayonliq jer uchastkalarin beriw mas'elelerin ko'rip shig'aw komissiyasinin' 8-sentyabr 2003-jil M. Jumanazarov atindagi shirket xojaligi negizinde duzilgen puxara K. Pirjanovtin' «Kutet» fermer xojaligi'na uliwma maydan 217,3ga, sonnan 98,9 ga su'rim jer 84,7ga jaylawlar, 0,4atizlardi qorg'awshi terekler, 27,0ga jap-salmalar 2,6ga jollar ha'm sheller ha'm 3,7ga awil xojaligi'nda paydalanilmay atirg'an basqada jerlerdi ijaraga beriw haqqindagi juwmag'i tasiyqlansin.
2. Jer uchastkasi fermer xojaligi'na 10 jil muddetke ijaraga berilsin.
3. Usi qarardin' orinlaniwin qadag'alaw rayon ha'kiminin' birinshi orinbasari A. Ywsupovqa ju'klensin.

Kegeyli rayoni Ha'kimi

P.Imatov

Kegeyli rayoni M. Jumanazarov atindagi shirket xojaligi negizinde duzilgen diyxanshiliqqa qaniygelestirilgen «Kutet» fermer xojaligina uzaq muddetke ijaraga jer uchastkalarin beriw ma'selelerin ko'rip shig'iw komissiyasinin

JUWMAG'I

Kegeyli poselkasi

8-sentyabr 2003-jil

O'zbekstan Respublikasi Ministrlar Kabinetinin 2002-jil 1-avgusttagi 276-sanli, Qaraqalpaqstan Respublikasi Ministrlar Ken'esinin 2002-jil 15-avgusttagi 151/5 sanli 2003-2007-jillar da'wirinde Qaraqalpaqstan Respublikasi awil xojaligida islep shig'arildi turaqli tu'rde rawajlandirildi ta'miynlewge bag'darlang'an qosimsha ilajlar haqqindagi qarari, O'zbekstan Respublikasi "Fermer xojalilari haqqinda"gi 5-statyasi ha'm "Jer kodeksi"nin 53- statyasina muwapiq rayon jer tan'law ha'm jer ajratiw boyinsha qayta sho'lkemlestiriw komissiyasi tendered jen'ip shiqqan "Aqtuba" awil puxaralar jiyinida jasawshi puxara

K. Pirjanovtin «Kutet» fermer xojaligina M. Jumanazarov atindagi shirket xojaligi aymag'inan uliwma maydani 217,3ga, sonnan 98,9 ga su'rim jer 84,7ga jaylawlar, 0,4atizlardi qorg'awshi terekler, 27,0ga jap-salmalar 2,6ga jollar ha'm sheller ha'm 3,7ga awil xojaligida paydalanilmay atirg'an basqada jerlerdi beriwdi maqul tapti.

Jer uchastkasi awil xojaliq eginlerin egiw ushin 10 jil muddetke ijaraga beriledi.

Jer maydanlari M.Jumanazarov atindagi shirket xojaligi kartasinin №363-368, 371 - 384, 393 -413, 413konturlarida jaylasqan bolip xojaliqtin sipatin baxalaw kartasi boyinsha 98,9 ga egislik jerleri ortasha 46,2 balldi quraydi.

Fermer xojaligi o'zinin jetistirgen o'nimin ma'mleketlik buyirtpa tiykarinda duzilgen sha'rtnamalar boyinsha tapsiradi.

Rayon jer uchastkalarin beriw ma'selelerin ko'rip shig'iw komissiyasi ha'm rayon ha'kiminin 4-mart 2003-jil 60-03 sanli qarari menen tender jen'impazi dep tabilgan K. Pirjanovtin «Kutet» fermer xojaligina jer maydanlari ijaraga beriw maqsetke muwapiq dep esaplaydi ha'm usi juwmaqt Kegeyli rayoni Ha'kiminen ko'rip shig'ip tastiyqlawin soraydi.

Komissiya ag`zaları

**«Kutet» fermer xojalig`ına jer ushaskasın uzaq mu`ddetli ijarag'a beriw
shartnaması**

“Kutet” Fermer xujaligida jer maydanlarin orinda ko`rsetiw

Dalolatnamasi

2003 yil 17 sentyabr 2 sonli

M. Jumanazarov f.x.u.

Men Reypnazarov P. Er resurslari xizmati bosh mutaxassisi
(dalolatnoma tuzuvshining ismi, sharifi, ish joyi, mansabi, lavozimi)

Kegeyli tumani hokimining 2003 y 10 sentyabr 183/5 08 sonli qaroriga asosan M. Jumanazarov f/x hududida joylashgan “Kutet” fermer xwjaligiga ajratilgan jami 217,3 gektar:

shundan: Suvli haydaladigan	98,9 ga	Tomorqa erlari	ga
Lalmi haydaladigan	ga	Ixota daraxtzorlar	0,4ga
Bog'zorlar	ga	Suv ostidagi erlar	27,0 ga
Uzumzorlar	ga	Ywllar, uvatlar	2,6 ga
Tutzorlar	ga	Qurilish bilan band erlar	Ga
Pichanzorlar	ga	Boshqa erlar	3,7ga
Bwz erlar	ga		
Yaylov erlar	84,7 ga		

Er maydonlari joyida fermer xwjaligi boshligi K. Pirjanov ishtirokida ulchab kursattim. Er maydonini ulchab kursatishda qushni chegaradosh erdan foydalanuvchilar vakillaridan tuman er resurslari xizmati boshlig'i

J. Seytnazarov, “Baxitli ma'kan” f/x boshlig'i R. Ayimbetov, M. Jumanazarov fxu er tuzuvchi muxandisi T.Reymbaevlar ishtirok etishdi.

Fermer xwjaligiga ajratilgan er maydon kuyidagi quwshni chegaradosh erdan foydalanuvchilar va elementlari bilan chegaralanadi A dan B gacha ariq “Djilvoyab” B dan V gacha “Kutet” axoli yashash punkti V dan G gasha ichki ywllar, G dan D gasha dvatlar D dan A gasha ichki ywllar.

Ajratigan er maydonining twrt tomoniga qoziq qoqilib kursatildi va ushbu qoqilgan qoziq belgilarini buzmadan uz holatida saqlash majburiyati fermer xuwjaligi rahbariga ywklatildi.

Ajratigan er maydonini wlchab kursatti:

P. Reypnazarov

Ajratigan er maydonini qabul qildi “Kutet” f/x boshlig'i

K. Pirjanov

Qushni chegaradosh erdan foydalanuvchilar

J. Seytnazarov

R. Ayimbetov

T.Reymbaevlar

Kegeyli rayonu qərarı

Kegeyli rayoni awıl ha`m suw xojalıg`ı bo`limi baslıg`ının` juwmag`ı

Rayon ha`kiminin` jer tan`law ha`m ajratıw boyınsha komissiyasının` akti

Qaraqalpaqstan Rerspublikası Kegeyli rayonu M.Jumanazarov atındag`ı negizinde
du`zilgen «Kutet» fermer xojalıg`ı ushın ajratılğ`an jer maydanının` konturlar
boyınsha esaplaw

VEDOMOSTI

kontur №	Ulıwma maydan	Sonnan																		
		Su`rim jerler		Bag`zadlar	Ju`zimzarlar	Tuxımzarlar	Boz jerler	Pishenzarlar jaylawlar	Tamarqa jerler		MP jerleri	Tog`aylar		putazarlar	Ko`ller saylar	Jap salmalar izeykeshler	Jollar	Ja`miyetlik maydanlar, ko`sheler, saraylar	Ja`miyetlik qurılıslar	Basqa jerler
		Ja`mi	Sonnan xalati jaman						Ja`mi	Sonnan dalada		Ja`mi	Sonnan aq terek							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
363	1,4							1,1						0,3						
364	5,1	4,8												0,1		0,1				0,1
365	7,7	7,1														0,3				0,3
366	13,2	12,6														0,1				0,5
368	13,5	11,4						1,6								0,1				0,4
378	3,1							3,1												
376	12,3							12,0								0,3				
375g	6,6							6,0								0,6				
374g	7,9							7,3								0,4				0,2
373	1,5															1,5				
372	1,9							1,7								0,2				
371g	6,0	4,2						1,3								0,4	0,1			
379	1,5															1,5				
380	12,7							12,1								0,3	0,3			
384	8,6							6,9								1,4				0,3
381	2,4															2,2	0,2			
383g	7,0							6,5								0,1	0,2			0,2
383d	2,7															2,4	0,3			
393	4,6							4,3								0,2	0,1			
382	7,2							7,1												0,1
396	4,5							4,3								0,1	0,1			
387	6,8	4,7						1,7								0,2				0,2
398	7,1	5,1						1,8								0,1				0,1
400	3,5															3,2	0,3			
399	9,5	9,0														0,2				0,3
399a	0,8															0,8				
402	0,3															0,3				
405	9,0	8,6														0,3				0,1

406	7,0	6,5													0,3	0,1			0,1
407	0,5														0,5				
408g	4,7	4,4													0,1				0,2
409	4,2	3,4					0,6								0,2				
410	3,8	3,5													0,1	0,1			0,1
411	6,4	6,0													0,3				0,1
412	7,5	7,0													0,2				0,3
413	1,3														1,2	0,1			
377	2,5														2,5				
395g	3,5						3,3								0,1	0,1			
369	4,6														4,0	0,6			
403g	2,3						2,0								0,2				0,1
Ja`mi	217,3	98,9					84,7						0,4		27,0	2,6			3,7

Juwmaqlaw

Ma'mleketimizde bazar ekonomikasın rawajlandırıw ha'm alıp barılıp atırǵan ekonomikalıq reformalardıń tiykarǵı bag'darlarınń biri esabında awıl xojalıǵın rawajlandırıw belgilengen.

Usı wazıypalardı orınlaw, awıl xojalıǵı o'ndirisin alg'a ilgerletiwdin' sheshiwshi faktori bul jerden aqılǵa muwapıq o'nimdarlı paydalanıw bolıp esaplanadı.

Kegeyli rayonı M.Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıǵı negizinde diyxansılıqqa qa'niygelestrilgen «Kutet» fermer xojalıǵına uzaq mu'ddetke ijarag'a jer maydanın beriw haqqında dúzilgen xújжетлер тийкарында биз төмендеги жуўмақлаўларға келдик;

1. Хожалықты жүритиўдиң фермерлик усылы ширкет, колхоз ямаса басқа да улыўмалық басқарыў усылларына қаарғанда пайдалы екенлигин усы «Кутет» фермер хожалығына узы\ак мүддетке жер ажыратыў ўақтында және бир мәртебе дәлилленди.

2. Pitkeriw qa'niygelik jumısı tiykarınan ko'rsetilgen obektte jer ajratıw jumısın islew arqalı tiyisli nızamlar ta'rtibinde alıp qoyıw ha'm jer ajratıw ywridik protsesin ra'smiylestriw jumısların u'yreniwge bag'darlang'an.

3. Xojalıqtın' o'ndirislik mu'mkinshilikleri ken'eytiw maqsetinde qosımsha jer maydanlarına za'ru'rliǵı sebepli ibarat jer maydanları qosımsha tarizde ajratıp berildi.

4. O'zbekistan Respublikası «Jer kodeksi» ne tiykarlana otırıp, «Kutet» fermer xojalıǵına M. Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıǵı aymag'ınan ulıwma maydanı 217,3ga, sonnan 98,9 ga su'rim jer 84,7ga jaylawlar, 0,4atızlardı qorg'awshı terekler,27,0ga jap-salmalar 2,6ga jollar ha'm sheller ha'm 3,7ga awıl xojalıǵında paydalanılmay atırǵan basqada jerlerdi beriwdi 10-jıl mu'ddetke ijarag'a ajratıp beriw awıl xojalıǵı o'nimlerin jetistriw, awıl xojalıǵı o'ndirisi ushın paxta, Salı biyday ha'm basqada o'nimlerdi jetstriw ha'm tag'ı basqa jumislarg'a bag'darlang'an bolıp jerden o'nimdarlı paydalanıw bolıp tabıladı.

5. Kegeyli rayonu M. Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı negizinde du'zilgen diyxansılıqqa qa'niygelestirilgen «Kutet» fermer xojalıg'ına uzaq mu'ddetke ijarag'a jer uchastkaların beriwdi Kegeyli rayonu M. Jumanazarov atındag'ı shirket xojalıg'ı jerlerinen jer ajratıw joybarı" atamasındag'ı bakalavr pitkeriw qa'niygelik jumısı jer du'ziw jumıları quramına kiredi.

6. Usı jumıstı orınlaw aqalı «Кутет» фермер хожалығында tolıq jer ajratıw xujjetleri ra'smiylestrildi jer huquqı ta'minlendi. Ma'mleketlik jer esabında tiyisli o'zgerisler engizildi, jer huquqı ma'mleketlik dizimnen o'tkerildi. Usı jumıs tiyisli ta'rtipte rayon ha'kimi, Qaraqalpaqstan Respublikası Ministrler Ken'esi ta'repinen tastıyqlandı.

Ulıwma jerlerdin' alıp qoyıw ha'm jer ajratıw jumıslarınan tiykarg'ı maqset ma'mleketlik jer esabının' ju'ritiliwi, jerden paydalanıwshılardan jerge bolg'an huquqın to'menlew, ma'mleketlik jer kadastrının' ju'rgiziliwi ushın mag'lumatlar deregi sıpatında qabıl etiliwin xujjetlerdi tayarlaw bolıp esaplanadı.

Usı bag'darda jerdin' ilimiy tiykarlang'an halda aqılǵ'a muwapıq paydalanıw ha'm onı qorg'aw topıraq o'nimdarlıg'ın tiklew ha'm asırıw, ta'biyg'ıy ortalıqtı asıraw ha'm jaqsılaw xojalıq ju'rgiziwdin' barlıq formaların ten' huqıqlılıq tiykarında rawajlandırıw ushın jag'day jaratıw, ywredik ha'm fizikalıq ta'replerdin' jer uchastkalarına bolg'an huqıqların qorg'awdı ta'miynlew maqsetinde jer qatnasıqların ta'rtipke salıw ma'seleleri jer du'ziw ha'm ma'mleketlik jer kadastrın ju'rgiziw arqalı a'melge asırıladı.

O'mir qa'wipsizligi

O'zbekstan Respublikasi Joqari ha'm orta arnawli bilim minisitrliqi, puqaraliq qorg'anıwdın' baslıg'ı A.Parpievtin' 28.10.2008 j. №318 sanli buyrıg'ı ha'm universitet İlimiy Ken'esi (12.11.2008 j, №2 is qag'azı) qararı tiykarında tayarlang'an universitet rektoratı buyrıg'ına (13.11.2008 j. №120 D/1, §4) tiykarlanıp «O'mir qa'wipsizligi» pa'nin barlıq ta'lim bag'darlari boyınsha talabalarg'a oqıw protsessinde u'yretiw ushın, magistr dissertatsiyasın ha'm bakalavr qa'nigelik pitkeriw jumısın orınlawda pa'nnin' huqıqıy tiykarları kirgizildi.

“Ja'miyette puxaralardın' huqıqları ha'm erkinliklerin qorg'aw ta'miyinlengende ol haqıqıy, huqıqıy puxaralıq ja'miyet boladı. Ha'r bir adam o'z huqıqların anıq biliwi olardan paydalana alıwı, o'z huqıqı ha'm erkinliklerin qorg'ay alıwı lazım. Bunın' ushın da'slep ma'mleketimiz xalqının' huqıqıy ma'deniyatın asırıw za'ru'r” (Karimov. O'zbekstan XXI a'sirge umılmaqta, 31-b).

XX a'sirdin' 60–jıllarınan baslap is ju'rgizip kelgen puxaralıq qorg'anıw sistemasının' tiykarg'ı wazıypası tınıshlıq da'wirinde ha'm urıs jag'dayında ma'mleket xalqın jalpı qırg'ın quralları ha'm basqa xu'jim qurallarınan qorg'aw, urıs jag'dayında xalıq xojalıg'ı obektlerinin' turaqlı islewin ta'miyinlew ha'mde apatshılıq oshaqlarında qutqarıw ha'm tiklew jumısların o'z waqtında na'tiyjeli a'melge asırıwdan ibarat edi.

Biraq xalıq o'mirine tek jalpı qırg'ın quralları emes, ba'lkim basqa qa'wip–qa'terlerde qa'wip salmaqta, olardı na'zerden shette qaldırıw hasla mu'mkin emes. Bular ta'biyiy, texnogen ha'm ekologiyalıq qa'siyetli ayırıqsha jag'daylar bolıp tabıladi.

90–jıllarg'a kelip yadro urısı qa'wipi kemeyip, biologiyalıq qurallardan paydalanıw sheklep qoyıldı, jan'a – zamanago'y qural tu'rleri oylap tabıldı, olar adamlar ushın qa'wipli bolmay, ba'лки ekonomikalıq obektlerdi isten shıg'arıwg'a qaratılğ'an edi. Bulardın' barlıg'ı puqaralıq qorg'anıw sisteması ornında jan'a bir sistema du'ziliw kerekligin da'llilep berdi.

Puqaralıq qorg'anıw ornın iyelewi mu'mkin bolg'an iri ko'lemdegi ayırıqsha jag'daylarga a'welden tayarlıqtı ta'miyinlewshi jan'a arnawlı ma'mleket sisteması

iyelewi, ol tınıshlıq ha'mde urıs da'wirinde xalıqtı ha'm aymaqlardı ayırıqsha jag'daylardan qorg'awı lazım edi. Bul sistema xalıqtı ayırıqsha jag'daylardan qorg'aw ha'm qutqarıw jumıların o'tkerip qoymay, basqa a'hmiyetli ilajlardı: ta'biyiy apatlardan qa'wipli aymaqlar kartaların du'ziw, seysmikalıq bekkem bina ha'm imaratlardı qurıw, qısqa, orta ha'm uzaq mu'ddetli boljaw jumıların sho'lkemlestiriwi ha'm xalıq tayarlıg'ın a'melge asırıwı lazım edi.

Usı orında ja'ne bir ma'seleni aydınlastırıp alıwǵa tuwra keledi. Ayırıqsha jag'day degen ne, onnan xalıqtı ha'm aymaqlardı qorg'aw degende neni na'zerde tutıwımız kerek?

Ayırıqsha jag'day – adamlar qurban bolıwı, olardıń den sawlıg'ı yaqı qorshag'an ortalıqqa zıyan tiyiwi, materiallıq shıg'ınlar keltirip shıg'ılıwı ha'mde adamlardıń turmıs sharayatının' izden shıg'ıwına alıp keliwi mu'mkin bolg'an yaqı alıp kelgen avariya, apatshılıq, qa'wipli ta'biyg'ıy ha'diyse yaqı basqa ta'biyiy apatshılıq na'tiyjesinde belgili bir aymaqta ju'zege kelgen jag'day.

Xalıqtı ha'm aymaqlardı ayırıqsha jag'daylardan qorg'aw – ayırıqsha jag'daylardıń aldın alıw ha'm olardı saplastırıp ilajları, usılları, qurallar sisteması, ha'reketler birlesigi.

Ayırıqsha jag'daylardıń aldın alıw – aldın ala o'tkerilip, ayırıqsha jag'daylar ju'z beriwi qa'wipin mu'mkinshiligi bolg'ansha kemeytiwge, bunday jag'daylar ju'z bergen ta'g'dirde bolsa adamlar den sawlıg'ın saqlaw, qorshag'an ta'biyiy ortalıqqa tiyetug'ın zıyan ha'm materiallıq shıg'ınlar mug'darın kemeytiwge qaratılǵan ilajlar kompleksi.

Ayırıqsha jag'daylardı saplastırıp – ayırıqsha jag'daylar ju'z bergende o'tkerilip, adamlar o'miri ha'm den sawlıg'ın saqlaw, qorshag'an ta'biyiy ortalıqqa tiyetug'ın zıyan ha'm materiallıq shıg'ınlar mug'darın kemeytiwge, sonday – aq ayırıqsha jag'daylar ju'z bergen zonalardı shen'berge alıp, qa'wipli faktorlar ta'sirin toqtatıwǵa qaratılǵan avariya – qutqarıw jumısları ha'm basqa keshiktirip bolmaytug'ın basqa jumıslar kompleksi.

Xalıqtı ha'm aymaqlardı ayırıqsha jag'daylardan qorg'aw tarawında qoyılǵan en' tiykarg'ı jumıslardıń biri–da'slep Qorg'anıw ministrliǵı qasında puqaralıq qorg'anıw

ha'm ayriqsha jag'daylar basqarmasinin', son' usi basqarma tiykarında **O'zbekstan Respublikasi Prezidentinin' 1996 jil 4 marttag'i PF-1378 Buyrig'i** menen Ayriqsha jag'daylar ministrliginin' du'ziliwi boldi.

Ministrlik is ju'rgize baslag'annan son' xaliqtı ha'm aymaqlardı ayriqsha jag'daylardan qorg'aw tarawının' huqıqiy tiykarın du'ziwshi bir qatar nızam ha'm qararlar qabıl etildi.

O'zbekstan Respublikası nızamları:

Xaliqtı ha'm aymaqlardı ta'biyiy ha'm texnogen qa'siyetli ayriqsha jag'daylardan qorg'aw haqqında (1999 jil 20 avgust) – 5 bo'lim ha'm 27 statyadan ibarat. Nızam xaliqtı ha'm aymaqlardı ta'biyiy ha'm texnogen qa'siyetli ayriqsha jag'daylardan qorg'aw tarawındag'ı sotsial mu'na'sibetlerdi ta'rtipke saladı ha'm ayriqsha jag'daylar ju'z beriwi ha'm rawajlanıwının' aldın alıw, ayriqsha jag'daylar keltiretug'ın shıg'ınlardı azaytıw ha'm ayriqsha jag'daylardı saplastırıwdı maqset etip qoyadı.

Puxaralıq qorg'anıw haqqında (2000 jil 26 may) – 4 bo'lim ha'm 23 statyadan ibarat. Usı nızam puxaralıq qorg'anıw tarawındag'ı tiykarg'ı wazıypalardı, olardı a'melge asırıwdın' huqıqiy tiykarların, ma'mleket organlarının', birlespe ha'm sho'lkemlerdin' wa'killiklerin, O'zbekstan Respublikası puxaralarının' huqıqları ha'm ma'jbu'riyatların, sonday – aq puxaralıq qorg'anıw ku'shleri ha'm quralların belgileydi.

Adamnıń immunitet jetispewshiligi virusı menen keselleniwiniń aldın alıw haqqında (1999 jil 19 avgust) – 13 statya. Nızamda AİJS keselliginin' aldın alıw tarawındag'ı ma'mleketlik ta'miyinlew, keselliktin' aldın alıw boyınsha jumislardı qarjı menen ta'miyinlew, puxaralardıń ha'm ma'jbu'riyatlarına tiyisli ma'seleler ko'rsetilgen.

Gidrotexnika inshaatlarının' qa'wipsizligi haqqında (1999 jil 20 avgust) – 15 statya. Usı nazımnın' maqseti gidrotexnika inshaatların joybarlastırıw, qurıw, paydalanıwg'a tapsırıw, olardan paydalanıw, olardı rekonstruktsiya qılıw, tiklew, konservatsiyalaw ha'm tamamlawda qa'wipsizlikti ta'miyinlew boyınsha iskerligin a'melge asırıwda ju'zege keletug'ın mina'sibetlerdi ta'rtipke salıw bolıp tabıladı.

Awıl xojalıq o'simliklerin زیyankesler, kesellikler ha'm jabayı ot - sho'plerden qorg'aw haqqında (2000 jıl 31 avgust) – 28 statya. Usı nızamnın' maqseti awıl xojalıq o'simliklerin زیyankesler, kesellikler ha'm jabayı ot - sho'plerden qorg'awdı ta'miynlew, o'simliklerdi qorg'aw qurallarının' adam den sawlıg'ına, qorshag'an ta'biyiy ortalıqqa زیyanlı ta'sirinin' aldın alıw menen baylanıslı qatnaslardı ta'rtipke salıwdan ibarat.

Radiatsiyalıq qa'wipsizlik haqqında (2000 jıl 31 avgust) – 5 bo'lim ha'm 28 statyadan ibarat. Nızamnın' maqseti radiatsiyalıq qa'wipsizlikti, puxaralar o'miri, den sawlıg'ı ha'm mal – mu'lkı, sonday – aq, qorshag'an ortalıqtı ionlastırıwshı nurlanıwdın' زیyanlı ta'sirinen qorg'awdı ta'miynlew menen baylanıslı qatnaslardı ta'rtipke salıwdan ibarat.

Terrorizmge qarsı gu'res haqqında (2000 jıl 15 dekabr) – 6 bo'lim ha'm 31 statyadan ibarat. Usı nızamnın' maqseti terrorizmge qarsı gu'res tarawındag'ı qatnaslardı ta'rtipke salıwdan ibarat. Nızamnın' tiykarg'ı wazıypaları shaxs, ja'miyet ha'm ma'mlekettin' suverenitetin ha'm aymaqlıq pu'tinligin qorg'aw puxaralar tınıshlıg'ı ha'm milliy tatıwlıqtı saqlawdan ibarat.

Qa'wipli islep shıg'arıw obektlerinin' sanaat qa'wipsizligi haqqında (2006 jıl 28 sentyabr) – 23 statya. Nızamnın' maqseti qa'wipli islep shıg'arıw obektlerinin' sanaat qa'wipsizligi tarawındag'ı qatnaslardı ta'rtipke salıwdan ibarat.

O'zbekstan Respublikası Prezidentinin' qararı:

Tasqınlar, sel ag'ımları, qar ko'shiw ha'm jer ko'shkisi ha'diyseleri menen baylanıslı ayırıqsha jag'daylardın' aldın alıw ha'm olardıń aqıbetlerin toqtatıw barısındag'ı – ilajlar haqqında (2007 jıl 19 fevral, PQ – 585 – sanlı). Tasqınlar, sel ag'ımları, qar ko'shiw ha'm jer ko'shki ha'diyseleri menen baylanıslı jumıslardı o'z waqtında ha'm na'tiyjeli sho'lkemlestiriw, sonday-aq olardıń aqıbetlerin tezlik penen toqtatıw maqsetinde qabıl etilgen.

O'zbekstan Respublikası Ministrler Kabinetinin' qaratları:

O'zbekstan Respublikası Ayırıqsha jag'daylar ministrliginin' jumısın sho'lkemlestiriw ma'seleleri haqqında (1996 jıl 11 aprel, 143 – sanlı). Qararg'a «O'zbekstan Respublikası Ayırıqsha jag'daylar haqqında»g'ı Nızam qosımsha etilgen.

Ayriqsha jag'daylar ministrliginin' tiykarg'ı wazıypaları, huqıqları keltirilgen.

O'zbekstan Respublikası Ayriqsha jag'daylarda olardin' aldın alıw ha'm ha'reket etiw ma'mleketlik sisteması haqqında (1997 jıl 23 dekabr, 558 - sanlı). Qarar menen O'zbekstan Respublikası Ayriqsha jag'daylarda olardin' aldın alıw ha'm ha'reket etiw ma'mleketlik sisteması (AJMS) haqqındag'ı Nızam ha'm onın' du'zilisi tastıyıqlang'an, ministrlik ha'm idaralardin' xalıq ha'm aymaqlardı ayriqsha jag'daylardan qorg'aw boyınsha funktsiyaları keltirilgen.

O'zbekstan Respublikası xalqın ayriqsha jag'daylardan qorg'awg'a tayarlaw ta'rtibi haqqında (1998 jıl 7 oktyabr 427 – sanlı). Qarar ma'mleket xalqın ha'm aymaqların ta'biyy ha'm texnogen qa'siyetli ayriqsha jag'daylardan qorg'aw sistemasın rawajlandırıw maqsetinde qabıl etilgen. Qararg'a qosımsha keltirilgen «Xalıqtı ayriqsha jag'daylardan qorg'aw tarawında tayarlaw ta'rtibi haqqında»g'ı Nızam O'zbekstan Respublikası xalqın ayriqsha jag'daylardan qorg'aw tarawında, sonday – aq ayriqsha jag'daylarda ha'reket etiwge tayarlıqtan o'tip atırg'an xalıq toparların tayarlawdın' tiykarg'ı wazıypaların, tu'rleri ha'm usılların belgileydi.

Ta'biyy, texnogen ha'm ekologiyalıq qa'siyetli ayriqsha jag'daylardin' sıpatlaması haqqında (1998 jıl 27 oktyabr, 455 – sanlı). Qarar menen tastıyıqlang'an sıpatlamag'a muwapıq ayriqsha jag'daylar ju'zege keliw sebeplerine ko're texnogen, ta'biyy ha'm ekologiyalıq qa'siyetli, usı jag'daylarda zıyan kergen adamlar sanına, materiallıq zıyanlar mug'darına ha'm ko'lemlerine qarap lokal, jergilikli, respublika ha'm transshegaralı tu'rlerge bo'linedi.

O'zbekstan Respublikasında adamlar ha'm haywanlardin' qutırıw keselligine qarsı gu'resti ku'sheytiw ilajları haqqında (1996 jıl 18 yanvar, 32 – sanlı). Adamlar ha'm haywanlardin' qutırıw keselligine qarsı gu'res ilajlarının' na'tiyjeligin asırıw, sonday – aq xalıq jasaw orınlarında iyt, pıshıq ha'm basqa u'y haywanların ta'rtipke salıw maqsetinde qabıl etilgen.

G'alaba xalıqlıq ilajlardı o'tkeriw qag'ıydaların tastıyıqlaw haqqında (2003 jıl 13 yanvar, 15 – sanlı). O'zbekstan Respublikası aymag'ında g'alaba xalıqlıq ilajlar o'tkeriliwi waqtında ja'ma'a't qa'wipsizligin ta'miyinlew ha'm ta'rtibin qorg'aw maqsetinde qabıl etilgen.

Ayrıqsha jag'daylardı boljaw ha'm aldın alıw Ma'mleket da'stu'rin tastıyqlaw haqqında (2007 jıl 3 aprel, 71 – sanlı). Ayrıqsha jag'daylardın' aldın alıw ha'm aqıbetlerin saplastırır tarawında alıp barılıp atırğ'an jumıslar o'nimliligin asırır maqsetinde qabıl etilgen.

Joqarıda ko'rsetilgen huqıqıy hu'jjetler tiykarında oqırw protsessinde talabalarg'a “O'mir qa'wipsizligi” pa'ninin' barlıq bag'darları boyınsha ken' ma'niste tu'sinikler berildi.

Paydalang'an a'debiyatlar

1. O'zbekistan Respublikasi Konstitutsiyasi T. O'zbekistan 1993.
2. O'zbekistan Respublikasi «Jer kodeksi» T. O'zbekistan 1998.
3. O'zbekistan Respublikasining «Fermer xojalig'ı haqqındag'ı Nızamı» T. O'zbekistan 1998.
4. O'zbekistan Respublikasi «Awıl xojalıq kooperativi (shirket xojalıg'ı) haqqındag'ı Nızamı» T. O'zbekistan 1998.
5. Baratov P. «Ta'biyattı qorg'aw» T Oqıtıwshı 1991.
6. Baxadirov A. Rasulov E. Topıraqtanıw. T Oqıtıwshı 1975.
7. Avezbaev S. «Xojalıq orayları ha'm islep shıg'arıw bo'limlerin jaylastırıw jer tu'rleri ha'm almaslap egiwdi sho'lkemlestiriw» qollanbası 1995.
8. Avezbaev S. «Jer du'ziwdin' ilimiy tiykarları» qollanbası.
Kegeyli rayoni Miywezer xojalıg'ı boyınsha rayonlıq ha'm respublikalıq
mag'lıwmatlar.